

НУБІП України

НУБІП України

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

12.01 – МР. 466 “С” 2021.03.16. 018 ПЗ

КРАСІЯ МАКСИМА АНДРІЙОВИЧА

2021 р.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

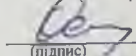
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Факультет аграрного менеджменту

УДК 338.439.633.911

ПОГОДЖЕНО

Декан факультету
аграрного менеджменту
(назва факультету (ІНП))

 Останчук А. Д.
(ПІБ)

"30" 11 2021 р.

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри адміністративного
та зовнішньоекономічної діяльності
(назва кафедри)

 Луцьк В. В.
(ПІБ)

"29" 11 2021 р.

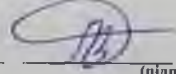
МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

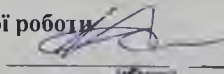
на тему «Тенденції розвитку експортно-імпортних операцій з соєвими бобами між
Україною та зарубіжними країнами»

Спеціальність 073 «Менеджмент»
(код і назва)

Освітня програма Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності
(назва)

Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна
(освітньо-професійна або освітньо-наукова)

Гарант освітньої програми
Кандидат економічних наук, доцент
(науковий ступінь та вчене звання) Діброва Л.В.
(ПІБ)

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи
Кандидат економічних наук, доцент
(науковий ступінь та вчене звання) Міщенко І.А.
(ПІБ)

Виконав Красій М.А.
(ПІБ студента)

КИЇВ – 2021

НУБІП України

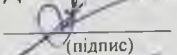
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Факультет аграрного менеджменту

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри адміністративного
менеджменту та зовнішньоекономічної
діяльності

Доктор економічних наук, професор

 Луцьк В. В.
(підпис) (ПІБ)

" 18 " 03 2021 року

ЗАВДАННЯ

ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТУ

Красію Максиму Андрійовичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

Спеціальність 073 «Менеджмент»
(код і назва)

Освітня програма Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності
(назва)

Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна
(освітньо-професійна або освітньо-наукова)

Тема магістерської кваліфікаційної роботи «Тенденції розвитку експортно-імпорتنих операцій з соєвими бобами між Україною та зарубіжними країнами» затверджена наказом ректора НУБіП України від " 16 " березня 2021 р. № 466 «С»

Термін подання завершеної роботи на кафедру 29.11.2021
(рік, місяць, число)

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи:
навчально-методичні та наукові джерела, статистичні дані державних організацій,
нормативні й законодавчі акти України.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ РИНКУ СОЄВОЇ ПРОДУКЦІЇ
2. ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СОЄВОЇ ПРОДУКЦІЇ ЗА УМОВ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ
3. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ПОКРАЩЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ЕКСПОРТНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ НА РИНКУ СОЄВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Дата видачі завдання " 16 " березня 2021 р.
Керівник магістерської кваліфікаційної роботи Мищенко І.А.
(прізвище та ініціали) (підпис)

Завдання прийняв до виконання Красій М.А.
(підпис) (прізвище та ініціали студента)

НУБіП України

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна магістерська робота на тему: «Тенденції розвитку експортно-імпорتنних операцій з соєвими бобами між Україною та зарубіжними країнами» викладена на 80 сторінках., 9 табл., 21 рис., 60 літературних джерел.

Актуальність теми. В Україні та у світовому аграрному масштабі виробництва соя займає також провідні позиції однієї із важливих олійних культур. Значне поширення зумовлене особливо цінним вмістом у її складі поживних речовин, високою економічною ефективністю виробництва, а також універсальним

характером використання у харчових, кормових і технічних цілях. Соя

використовується у вигляді насіння, шроту, олії, соєвого білкового концентрату з вмістом близько 60–65% протеїну, соєвого білкового ізоляту з наявністю 90–92% протеїну, сухого соєвого молока та інших видів продуктів

її переробки. Таким чином, соя без винятку стратегічна сільськогосподарська

культура як світового, так і вітчизняного аграрного сектору. Експортно-

імпорتنні операції з соєвими бобами мають важливе економічне в торгівлі між Україною та зарубіжними країнами.

Метою кваліфікаційної магістерської роботи – є дослідження теоретичних і практичних аспектів розвитку експортно-імпорتنних операцій з соєвими

бобами між Україною та зарубіжними країнами.

Відповідно до мети в роботі були поставлені наступні завдання:

- проаналізувати виробництво і споживання сої в країнах світу;
- дослідити кон'юнктуру світового ринку соєвих бобів;
- проаналізувати експортні можливості України;
- проаналізувати стан та сучасні тенденції виробництва олійної продукції;
- дослідити механізми державного регулювання ринку соєвої продукції;
- визначити шляхи підвищення економічної ефективності виробництва соєвої продукції в Україні;
- охарактеризувати стратегії розвитку експортного потенціалу ринку олійних культур за умов інтеграційних процесів.

Об'єктом дослідження є експортно-імпорتنі операції з соєвими бобами, олійними, та продуктами їх переробки.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні засади здійснення експортно-імпорتنих операцій з соєвими бобами та особливості розвитку ринку сої в Україні та Світі.

Методи дослідження – порівняльний, абстрактно-логічний, монографічний, метод аналізу та синтезу, економіко - статистичний.

В першому розділі визначені теоретичні основи формування та управління експортно-імпортним потенціалу ринку соєвої продукції, теоретичні основи функціонування аграрного ринку, структурні елементи експортно-імпортного потенціалу аграрної сфери України.

В другому розділі досліджений експортний потенціал соєвої продукції за умов міжнародної співпраці, проаналізований стан та сучасні тенденції виробництва олійної продукції, як основи експортного потенціалу України, та шляхи підвищення економічної ефективності виробництва соєвої продукції в Україні.

В третьому розділі запропоновані перспективні напрямки покращення формування та управління експортним потенціалом на ринку соєвої продукції,

удосконалення механізмів державного регулювання ринку соєвої продукції та стратегія розвитку експортного потенціалу ринку олійних культур за умов інтеграційних процесів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні розвитку експортно-імпорتنих операцій з соєвими бобами, зокрема перспективних ринків збуту вітчизняної сої та продуктів її переробки.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовано пропозиції щодо напрямку розвитку експортно-імпоротної діяльності з соєвою продукцією, та позиціонування на ринку.

Апробація кваліфікаційної магістерської роботи: результати дослідження були представлені у вигляді тез в матеріалах II Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Сучасний

менеджмент: виклики та можливості» від 27 квітня 2021 року та IV Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Нові виклики для аграрного сектору України в умовах глобалізації» від 26-27 жовтня 2021 року.

Публікації. Красій М.А. Ринок сої стан та перспективи «Сучасний менеджмент: виклики та можливості»: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених (27 квітня 2021 р.). Київ, НУБіП України, 2021

Красій М.А. Аналіз стану та сучасні тенденції виробництва олійної продукції, як основи експортного потенціалу України. IV Міжнародна науково-практична онлайн-конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених «Нові виклики для аграрного сектору України в умовах глобалізації» (м. Київ, 26-27 жовтня 2021 р.) Київ, НУБіП України, 2021

Ключові слова: аграрний ринок, експортно-імпорتنі операції, соєві боби, експортний потенціал, зовнішня торгівля

ВСТУП

6

РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ РИНКУ СОЄВОЇ**ПРОДУКЦІЇ.**

8

1.1 Теоретичні основи функціонування аграрного ринку.

8

1.2 Структурні елементи експортно-імпортного потенціалу аграрної сфери України.

17

1.3 Чинники формування та розвитку експортно-імпортного потенціалу ринку соєвої продукції.

25

РОЗДІЛ II ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СОЄВОЇ ПРОДУКЦІЇ ЗА УМОВ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ

28

2.1 Аналіз стану та сучасні тенденції виробництва олійної продукції, як основи експортного потенціалу України.

28

2.2 Світова кон'юнктура ринку соєвої продукції та основні тенденції

37

2.3 Шляхи підвищення економічної ефективності виробництва соєвої продукції в Україні.

44

РОЗДІЛ III ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ПОКРАЩЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ЕКСПОРТНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ НА РИНКУ СОЄВОЇ ПРОДУКЦІЇ

48

3.1 Прогнозування розвитку експортно-імпортних операцій на ринку соєвої продукції.

48

3.2 Удосконалення механізмів державного регулювання ринку соєвої продукції.

58

3.3 Стратегія розвитку експортного потенціалу ринку олійних культур за умов інтеграційних процесів.

63

ВИСНОВКИ

72

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

74

ВСТУП

Актуальність теми. В Україні та у світовому аграрному масштабі виробництва соя займає також провідні позиції однієї із важливих олійних культур. Значне

поширення зумовлене особливо цінним вмістом у її складі поживних речовин,

високою економічною ефективністю виробництва, а також універсальним

характером використання у харчових, кормових і технічних цілях. Соя

традиційно відносять до однієї із найбільш розповсюджених у світі

зернобобових сільськогосподарських культур. Соя використовується у вигляді

насіння, шроту, олії, соєвого білкового концентрату з вмістом близько 60–65%

протеїну, соєвого білкового ізоляту з наявністю 90–92% протеїну, сухого

соєвого молока та інших видів продуктів її переробки. В Україні соя набула

значного поширення на початку ХХІ ст. Внаслідок зростання посівних площ

ця сільськогосподарська культура стала однією із найбільш важливих у галузі

рослинництва та економіці багатьох аграрних підприємств, подекуди не

поступаючись навіть соняшнику. Не останню роль в цьому відіграли також

кліматичні зміни і поява на ринку нових високоврожайних сортів вітчизняної

та зарубіжної селекції, більш адаптованих до наших умов вирощування.

Експортно-імпорتنі операції з соєвими бобами мають важливе економічне в

торгівлі між Україною та зарубіжними країнами.

Об'єктом дослідження є експортно-імпорتنі операції з соєвими бобами, та

продуктами їх переробки.

Предметом дослідження роботи виступають теоретичні та практичні засади

здійснення експортно-імпорتنих операцій з соєвими бобами та особливості

розвитку ринку сої в Україні та світі.

Метою кваліфікаційної магістерської роботи – є дослідження теоретичних і

практичних аспектів розвитку експортно-імпорتنих операцій з соєвими

бобами між Україною та зарубіжними країнами.

Для досягнення мети в роботі були поставлені наступні завдання:

-

- проаналізувати виробництво і споживання сої в країнах світу;

- дослідити кон'юнктуру світового ринку соєвих бобів;
- проаналізувати експортні можливості України;
- проаналізувати стан та сучасні тенденції виробництва олійної продукції;
- дослідити механізми державного регулювання ринку соєвої продукції;
- визначити шляхи підвищення економічної ефективності виробництва соєвої продукції в Україні;
- охарактеризувати стратегії розвитку експортного потенціалу ринку олійних культур за умов інтеграційних процесів.

Методи дослідження – порівняльний, абстрактно-логічний, монографічний, метод аналізу та синтезу, економіко - статистичний.

Інформаційною базою кваліфікаційної магістерської роботи є: Закони України» нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, що регламентують діяльність підприємств зернової галузі України, аналітичні матеріали Міністерства аграрної політики та продовольства України, Державної служби статистики України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні розвитку експортно-імпортних операцій з соєвими бобами, зокрема перспективних ринків збуту вітчизняної сої та продуктів її переробки.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ І ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ РИНКУ СОЄВОЇ ПРОДУКЦІЇ.

1.1 Теоретичні основи функціонування аграрного ринку.

Земельний ринок являє собою систематичність соціально-економічних відносин у сфері обміну сільськогосподарської сировини, припасів і ресурсів, має складну структуру і охоплює усі сфери агропромислового комплексу.

У широкому значенні, аграрний ринок - це система товарно-грошових зв'язків між продавцями і покупцями сільськогосподарської продукції, продуктів, агротехнологій, засобів виробництва і науково-технічної продукції для агропромислового виготовлення, заснованого на дотриманні вимог закону попиту і пропозиції, безпосередньому підприємстві і ціноутворенні, рівноправності і конкуренції суб'єктів господарювання за покупця.

Ринок аграрної продукції може виконувати як загальні функції, притаманні ринку в цілому, так і специфічні. До загальних функцій аграрного ринку можна віднести такі:

1. Регулююча – ринок є найбільшим механізмом саморегулювання товарного проведення, формування визначальних пропорцій суспільного відтворення та поділу ресурсів між окремими регіонами та галузями господарства.

2. Розподільча – за допомогою ринку відбувається ефектний розподіл, що забезпечує збалансованість економіки.

3. Стимулююча – ринок виступає стимулятором прибуткового розвитку, прискорення науково-технічного й соціального прогресу.

4. Санатійна роль. Через ринкову конкуренцію здійснюється очищення суспільного виробництва від економічно уразливих, нестійких, нежиттєздатних підприємницьких конструкцій і, навпаки, активно стимулюється розвиток продуктивних.

5. Інформаційна функція. Ринок демонструє собою багате джерело інформації, знань про ситуацію справ у господарському житті, потрібних усім його суб'єктам. Через ціни, які завжди змінюються, ринок подає об'єктивну звітку про кількість, асортименти і якості товарів і послуг, які утримуються на ринку.

Як наслідок виробники можуть протиставляти свої індивідуальні кошти на зроблені товари з видатками конкурентів; споживачі – зрівняти величину своїх доходів з ринковими цінами, з можливістю задовольнити свої потреби [1].

Поряд з зазначеними науковці виділяють ще інтеграційну, посередницьку та інші функції ринку. Слід зазначити, що крім загально визначених функцій

ринку, у ході свого функціонування ринок аграрної продукції виконує особливі функції. Причому вони зводяться не тільки у населення продуктами харчування, а й у вирішенні соціально-економічних та екологічних проблем.

Так, ринок аграрної продукції сприяє стабільності цін на сільськогосподарську продукцію, забезпеченню покупців сільськогосподарською продукцією належної якості в необхідній кількості, забезпеченню збільшення ефективності сільськогосподарського виробництва та підвищенню рівня зайнятості сільського населення, піднесенню соціальної інфраструктури селищ. Крім того, він сприяє збереженню природного різноманіття, охороні довкілля, відновленню родючості ґрунтів [6].

Сільськогосподарський ринок включає такі спеціалізовані ринки, сільськогосподарської сировини та продовольства, робочої сили, засобів виробництва, землі. Відсутність або неспроможній розвиток будь-якого із визначених ринків призводить до зниження ефективності економічних відносин.

Комплекс ринку являє собою сукупність комерційних асоціацій і служб, що забезпечують успішне функціонування всіх різновидів ринку. Інфраструктура аграрного ринку приєднує товарні біржі, аукціони, ярмарки, посередницькі фірми, рекламні агентства, інформаційні та консультаційні праці, аудиторські компанії.

Товарні біржі — це організаційна форма оптової торгівлі товарами за стандартами і зразками, що функціонує на звичайній основі. Головне призначення товарних бірж — надання послуг при укладанні угод, регулювання процесу торгу між продавцями і покупцями, публікація інформації про ціни.

Аукціон — привселюдний продаж товарів, при якому покупцем робиться той, хто пропонує вищу ціну.

Ярмарки — періодично організуються з'їзди сільськогосподарських, індустриальних і торгових організацій, купців переважно для оптового продажу та закупівлі товарів за виставленими прийомами.

Відділи інформації займаються збором даних про попит і пропозицію товарів на різних торговельних точках, про норму прибутку. Отримані дані використовуються для виготовлення стратегії поведінки товаровиробників.

Консультаційні служби (консалтинги) виконують консультування на комерційній основі продавців, покупців та виробників з різноманітних питань господарської діяльності організації.

Аудиторські організації проводять цілісну перевірку фінансово-господарської діяльності фірми з метою оцінки реальних можливостей участі у сфері бізнесу.

Всі вище перераховані елементи ринкової інфраструктури знаходяться на стадії становлення і розвитку. Ринкова інфраструктура облегшує здійснення товарообмінних операцій, збільшує оперативність і ефективність, зв'язує виробників і покупців у єдиний господарський процес.

До спеціалізованих ринків відноситься ринок сільськогосподарської сировини, ринок харчового продовольства та виробничі ресурси.

Ринок сільськогосподарської сировини і продовольства - це галузь обміну товарами сільського господарства та протилежних галузей АПК між виробниками і споживачами, що склалася на основі поділу праці.

В залежності від видів продукції, які представлені на ринку, розрізняють ринок сільськогосподарської сировини (зерна, картоплі та овочів) і ринок

продовольства (м'яса і м'ясопродуктів, молока і молочних продуктів та інше)
[21].

Виробничі запаси включають в себе: ринок землі, праці та ринок матеріально-технічних ресурсів.

Ринок землі є необхідною частиною комплексного ринку в аграрному виробництві. Аграрний ринок — це частина системи земельних відносин, регуляторами якої є право власності (володіння, користування, розпорядження), перспектива передачі цього права (оренда, продаж, застава тощо), конкуренція, вільний вибір ділянки), грошова оцінка і вільно

складаються ціни на землю. Земельний ринок опирається на двох умовах: будь-яка ділянка землі рано чи пізно може отримати нового власника, і у кожній ділянці є своя ціна. Земельний ринок створює і підтримує ставлення до землі як до специфічної цінності, спонукає до продуктивного її використання, створює механізми переходу землі до того, хто здатний більш ефективно нею керувати.

Ринок праці — це суспільно-економічна форма руху робочої сили, зайнятої у галузях агропромислового комплексу. Ринок праці являє собою систему відносин з приводу обміну індивідуальних здібностей до праці на фонд життєвих благ, необхідних для відтворення робочої сили. За законами товарного виробництва і обігу. На ринку праці як специфічного товару виступає робоча сила. Тому ринок праці являє собою систему економічних відносин з приводу купівлі-продажу даного товару.

Ринок матеріально-технічних ресурсів — середовище обміну, у яку входять організації, що покривають підприємства АПК необхідними засобами виробництва. Тому часто такий ринок носить назву — ринок засобів виробництва.

Ринковий механізм — це механізм взаємозв'язку і взаємодії агентів ринку, котрий складається з наступних елементів: попиту, пропозиції, конкуренції, ціни і аграрного законодавства. Ринковий механізм поміщає у собі елементи

саморозвитку і державного регулювання ходами впливу держави на попит, пропозицію, ціну та конкуренцію.

Усі елементи ринкового механізму найтіснішим чином пов'язані із ціною, яка служить основним інструментом, що впливає на попит і пропозицію.

Ринковий механізм функціонує як механізм примусу, примушує підприємців, які переслідують свою мету (прибуток), впливати в кінцевому рахунку на користь споживачів. Дія цього механізму тримається на економічних законах [21].

У систематичності ринкових відносин в аграрному секторі можна виділити дві рівні за значенням складові частини. Однією з них є гарантія вільного поведінки на ринку сільськогосподарських та інших товаровиробників і покупців на всіх рівнях, що визначає оптимальне співвідношення попиту і пропозиції. Інша складова — це економічні механізми регулювання ринкових взаємовідносин, що мають на меті орієнтувати суб'єкти ринку на ефективне функціонування, ресурсозбереження, соціальну підтримку для тих, кому вона необхідна [28].

За масштабом функціонування ринки бувають: місцеві (локальні), регіональні, національні, світові.

За ступенем обмеження конкуренції, як уже було сказано раніше, розрізняють ринки досконалої конкуренції, монополістичної конкуренції, монополії і олігополії.

За організацією ринкового обміну ринки поділяються на оптові і роздрібні.

Всі вище перераховані види ринків за функціональною ознакою не існують відособлено, вони взаємопов'язані і постійно впливають один на одного. Порушення рівноваги на одному з них може позначитися на інших і на економіці сільського господарства в цілому.

Ринкові відносини передбачають конкурентну, але безперешкодне просування продукції від виробника до споживача. Ця система зобов'язана включати: механізм квотування, що забезпечує заповнення реалізації певної частини сільськогосподарської продукції і продовольства, створення федеральних і

регіональних продовольчих фондів і резервів; систему закупівель державою продукції для здійснення товарних інвестицій; забезпечення свободи переміщення продукції усередині країни [21].

Проте все ж основною особливістю аграрного сектора є те, що конкретно ця галузь годує людство, незалежно від того, в якому регіоні вони проживають.

Значення сільського господарства в економіці країни чи регіону висвітлює її структуру та рівень розвитку. В якості показників ролі аграрного сектора використовують частку зайнятих у сільському господарстві серед економічно

життєдіяльного населення, а також питома вага сільського господарства в структурі валового внутрішнього продукту.

У новітньому світі роль сільського господарства у фінансовому відношенні поволі зменшується.

Чим більше високо розвинута країна економічно, тим більше в ній проводиться багатоманітних товарів і послуг, на основі інтенсивного зростання яких аграрна продукція в чисельному відношенні виглядає все більш скромно [30].

У величині ринку сільськогосподарської продукції, з одного боку, відбувається монолітність і безперервність виробничого й технологічного

процесів у сільському господарстві, долучаючи доставку продукції до споживача, а з іншого боку, за участю тих чи інших суб'єктів, має місце процес переробки сільськогосподарської продукції, випуск виконаної до споживання

і доставка її до споживача. За умов узгодженості виконання процесів у всіх сегментах і злагодженої дії на виконанні процесів визначених у часі формується синергетичний ефект.

Ринок сільськогосподарської продукції пропонує розглядати як сукупність окремих сегментів, що мають взаємні риси і властивості, в основі функціонування яких лежать економічні відносини, спрямовані на

забезпечення створення та логістичний перерозподіл потоків продукції від виробника до споживача в режимі встановленого часу і простору з метою збереження її якості і задоволення інтересів усіх учасників, шляхом отримання

синергетичного ефекту. Сегментарна структура ринку сільськогосподарської продукції за етапями відтворювального процесу може мати наступний вигляд (рис. 1.1).

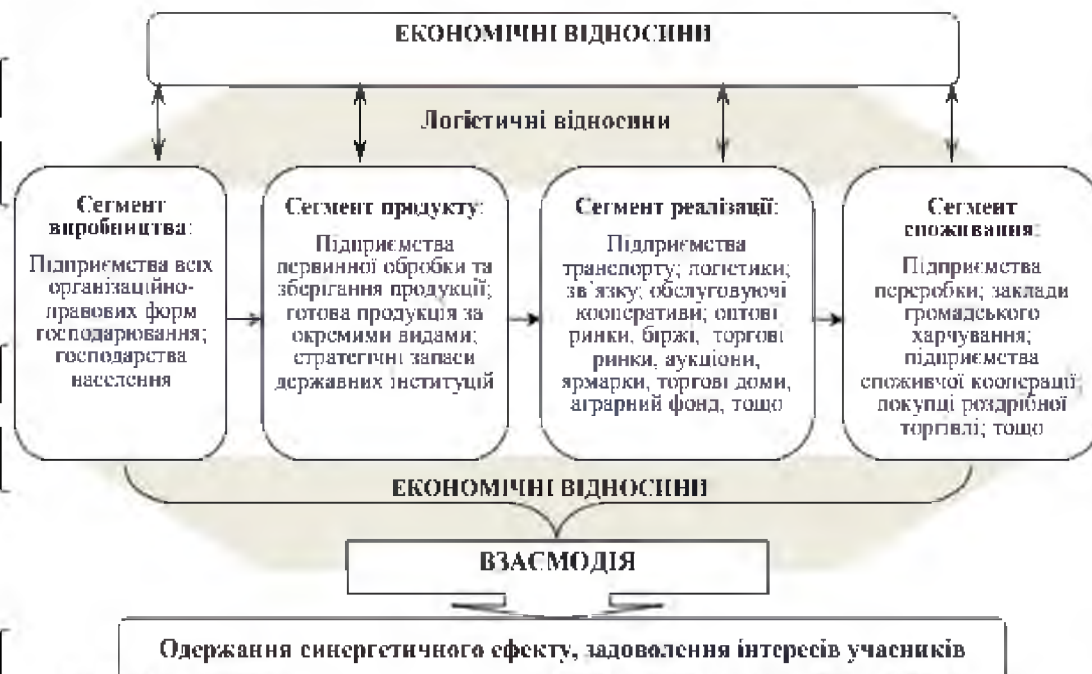

Рис. 1.1 Сегментування ринку сільськогосподарської продукції
Джерело: сформовано автором

Виокремити за рівнем переваги, значимості, спрямування і посилення засад дії один із сукупності принципів функціонування ринку сільськогосподарської продукції, як феноменально важливий, не має сенсу, оскільки кожен з них встановлює окремі правила господарських дій і є однаково важливим у забезпеченні проходження економічних процесів. Проте, в основному, на мою думку, потрібно виділити принципи саморегулювання, цілісності, законодавчих засад, ціноутворення і конкурентного витіснення. Кожен окремо взятий сегмент ринку сільськогосподарської продукції наділений істинними йому однорідними функціями і забезпечує в повному обсязі виконання визначеного виду діяльності. Для ефективного функціонування кожному притаманні свої принципи (табл. 1.1).

Засади дії принципів функціонування ринку сільськогосподарської продукції

Таблиця 1.1

Принцип	Зміст
Саморегулювання	Забезпечує виробництво, підтримання виробництва, розподілу та обміну аграрної продукції на основі взаємодії попиту і пропозиції в конкурентному оточенні за допомогою вільного ціноутворення.
Координації	Забезпечення діяльності кожної частини на засадах узгодженості, взаємної упорядкованості співпраці ринкових осіб та спрямованості їх діяльності на отримання корисного ефекту.
Цілісності	Передвіщає створення і діяльність ринку аграрної продукції як єдиного цілого, а функціонування окремих деталей у взаємозв'язку і єдності.
Еквівалентності	Регулює і визначає характер міжгалузевого обміну товарів і послуг.
Ціноутворення	Узгодження цінової політики на ринку за якої за основу ціни приймаються середньозважені галузеві витрати до яких додається економічний прибуток.
Конкурентного витіснення	Висвітлює конкурентні переваги на ринку продукції одного із учасників та неможливість співіснування іншого в одній сфері.
Інтегрованості	Передбачає обов'язковість взаємодіяння сегментів цілеспрямованих на організацію їх у єдину систему.
Законодавчих засад	Передбачає нормативно-правове забезпечення функціонування ринку
Синергетичних засад	Формування синергетичного ефекту як узагальненого результату функціонування цілого ринку, який переважає суму результатів в окремих взятих сегментах.
Ефективності	Передбачає отримання ствердливих кінцевих результатів або вигідного ефекту.

Джерело: сформовано автором

Про потребу виділення ринку аграрної продукції як окремого спеціалізованого виду вказують і положення діючого законодавства України. У Законі України „Про оптові ринки сільськогосподарської продукції” зазначено, що: „ринок

сільськогосподарської продукції – частина аграрного ринку, де здійснюється оптовий продаж сільськогосподарської продукції” [41]

Підставою для акцентування ринку сільськогосподарської продукції із загалу ринкового господарства країни, на мою думку, можуть бути наступні чинники:

вся товарна продукція є технологічно однорідною і результатом праці лише

сільських товаровиробників; наповненість сільськогосподарською продукцією вітчизняного виробництва більшою мірою залежить від низки ризиків; у процесі виробництва виникає кінцевий чи проміжний продукт,

котрий мусить відповідати передбаченим споживчим якостям у галузі

сільськогосподарського виробництва; велика кількість виробленої сільськогосподарської продукції реалізується в натуральному вигляді для практичного споживання.

Ринок сільськогосподарської продукції виступає постачальником сировини

для виробництва продовольчих товарів; аграрна продукція є специфічною у

транспортуванні, обмеженою в строках реалізації і потребує досконалої логістичної спрямованості; ринок сільськогосподарської продукції потребує регулювання в міжсезонний етап; частина продукції вилучається із

сільськогосподарського ринку на внутрішні потреби для забезпечення

виробничого циклу підприємств; прибутки сільських товаровиробників повною мірою залежать від реалізації показників їхньої діяльності лише на ринку сільськогосподарської продукції; рівень урядової продовольчої безпеки

та зростання доходів сільських товаровиробників можуть формуватися через

регулювання тільки ринку сільськогосподарської продукції. Однією з

характерних рис законодавчих актів, що приймаються з приводу забезпечення продовольчої безпеки країни, є правило виробництва екологічно чистої натуральної сільськогосподарської продукції і стійке пристосування

перевищення виробництва над споживанням.

НУБІП України

1.2 Структурні елементи експортно-імпортного потенціалу аграрної сфери України.

Агробізнес – це локомотив української економіки. Нашу державу історично вважають житницею Європи, оскільки тут зосереджено близько 25%

чорноземних ґрунтів, відомих надзвичайно високим рівнем родючості. Країна також є найбільшим у світі експортером соняшникової олії.[46]

Визначальними аграрними культурами, що роблять Україну одним із світових лідерів, є зернові та кормові культури, включаючи пшеницю, кукурудзу, ячмінь, соняшник, цукровий буряк, бобові, фрукти та овочі.[35]

За даними державної служби статистики середня врожайність зернових у 2019 році виросла на 2,2 центнера з гектара. Якщо у 2018-му вона рівнялася до 47,4 ц/га, то у 2019 році дійшла до 49,1 ц/га. Відчутно збільшилася врожайність і деяких

других культур: озима пшениця – 41,7 ц/га, ячмінь – 34,8 ц/га, кукурудза – 71,4 ц/га, гречка – 13,3 ц/га, просо – 18,1 ц/га, соняшник – 25,1 ц/га, соя – 23,5 ц/га.

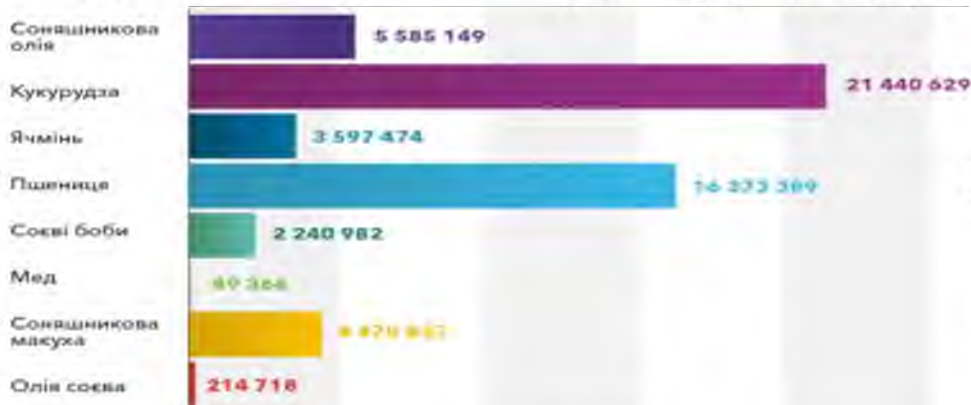

Рис. 1.2. Експорт з України, тонн

Джерело: [59]

Неабияку роль сільське господарство відіграє і в будові експорту. Станом на кінець 2019 року агросектор приніс країні майже 40% валютної виручки, підтверджуючи стабільність протягом останніх трьох років. (рис.1.2, 1.3)

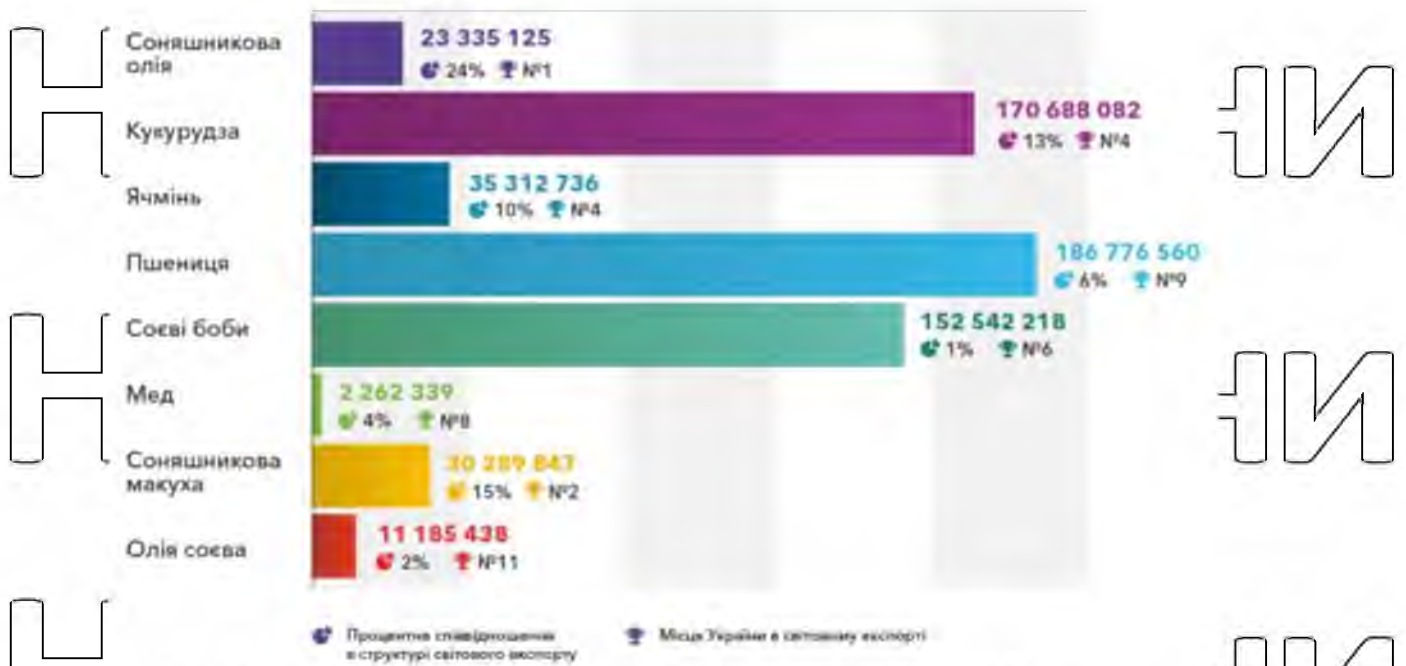

Рис. 1.3. Світовий експорт, тонн

Джерело [59]

Реалізуючи 90-100 мільйонів тонн зернових культур щорічно, Україна береже провідні позиції у світі. При цьому держава є третім найбільшим експортером зерна у світі (щорічний експорт становить 50-60 мільйонів тонн).

Так, за показниками Держмитслужби на кінець квітня 2020 року Україною уже експортовано близько 50 млн.тон зернових, зернобобових (з продуктами їх переробки) та борошна.

Становищем на 2019 рік в Україні було зареєстровано близько 280 тис. га сільськогосподарських земель під органічним виробництвом. Першочергово землі сконцентровано під зерновими культурами — 133,4 тис. га, або 46% всіх сільгоспземель під органікою. Протягом останніх 10 років кількість сільськогосподарських земель під органічне виробництво зростає на 39 тис. га.

рис. 1.4.

Рис 1.4. Посів земель під сільськогосподарські культури, га

Джерело [59]

Сільське господарство залишається визначальним сектором для українського уряду, особливо з огляду на підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та імплементацію Угоди про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі з ЄС (ПВВСТ). З миті підписання Угоди про асоціацію експорт аграрної продукції в ЄС збільшився більш, ніж на третину (на 37% з 4,5 млрд. в 2013 до 6,1 млрд. в 2018 + 6,6 млрд. за 11 місяців 2019). Тим паче, за даними щомісячного моніторингу аграрної торгівлі, котрий здійснює Європейська Комісія, за період з листопада 2018 року по жовтень 2019 року Україна зайняла третє місце в переліку найбільших постачальників продукції аграрного сектору до країн Євросоюзу, експортуючи продукцію на суму 7,3 млрд євро. За час дії зони вільної торгівлі Україна з 2017 року змогла отримати додаткові преференційні квоти на мед, виноградний сік, оброблені томати, ячмінну крупу, овес, пшеницю, і кукурудзу. Також під кінець 2019 року Європарламентом було схвалено рішення про загальне збільшення квот на безмитне ввезення Україною курятини до 70 тис. тонн на рік до 2021 року. У

2019 році вітчизняними експортерами були остаточно закриті квоти на мед (основна і додаткова), цукор, ячмінну крупу і борошно, оброблений крохмаль, кукурудзу (основна і додаткова), пшеницю, м'ясо птиці, вершкове масло, оброблену продукцію з зернових та крохмаль.)рис.1.5)

Рис. 1.5. Топ експортерів аграрної продукції до Євросоюзу (суми в млрд. євро)

Джерело [59]

У нинішніх умовах динамічного розвитку аграрних ринків і технологій велику роль в розвитку сільського господарства України відіграє розбудова агрологістики. Станом на сьогодні агрологістика в Україні знаходиться на етапі свого піднесення [29]. Так, за даними Державної служби статистики України за минулий рік залізницею було перевезено 39,8 млн. тонн зернових і продуктів пемеду, річковим транспортом відправлено 5,2-5,6 млн. тонн зернових, а на автомобільну логістику доводиться 15-17 млн. тонн експортних поставок [11].

Для зростання експортного потенціалу Україна намагається розширити свою інфраструктуру, в тому числі і морські порти, через котрі йде відвантаження агропромислової продукції за кордон. План розширення експортного

потенціалу включас також розбудову морських портів та передачу їх в концесію, в тому числі й зарубіжним інвесторам [36]. Так, порти «Херсонський морський торговельний порт» і «Ольвія», які передали у концесію, стали передніми інвестиційними проектами в цьому напрямку.

Валовий обсяг очікуваних інвестицій з боку концесіонерів складе 17,3 млрд. грн. для «Ольвії» і 1,4 млрд. грн. для «Херсонського морського торговельного порту».

Упродовж перших трьох років в «Ольвії» планують збудувати новий зерновий термінал інтенсивністю 2 млн. тонн/рік (інвестиції 1,56 млрд. грн.), а в морському порту «Херсонський морський торговельний порт» провести невідкладне оновлення активів (інвестиції 246 млн. грн.).

Черговий концесійний конкурс запланований в порту «Чорноморськ» в якому інвесторів може привернути увагу контейнерний терміналів та паромна переправа. Після передачі у концесію порту «Чорноморськ» концесійні конкурси планують відбутися і для морських портів «Маріуполь», «Бердянськ» та «Одеса».

Завдячуючи своєму потенціалу сільське господарство продовжує втримуватися ключовою галуззю для інвестиції. Масштаб інвестиції в агропромисловий комплекс за дев'ять місяців склав більше 60 млрд. грн. з них 45 млрд. грн. безпосередньо на сільське господарство. Понад половину зазначених коштів були спрямовані на проекти в галузі тваринництва, в тому числі на будівництво ферм. Також вагома частина інвестицій припала на проекти в сфері свинарства. В сфері рослинництва основна частина інвестицій була спрямована на будівництво елеваторів і потужностей для зберігання ельгоспекультур.

Попри те, що іноземні інвестори добре бачать конкурентні переваги сільськогосподарських земель, Україна відома ще й доброякісністю та інноваціями в аграрному секторі. Українські агротехнічні компанії досліджують сучасні рішення, спрямовані на вдосконалення традиційних

методів ведення сільського господарства та запроваджують органічне виробництво.[14]

Вже сьогодні в сільському господарстві фігурують нові прийоми роботи, в яких задіяні цифрові та технологічні інновації, що підвищують його ефективність. Використовування дронів в землеробстві і в цілому в сільському

господарстві – одне з найвищих перспектив напрямків застосування цієї технології. Безпілотні літаючі апарати (БЛА) можуть бути ефективно використані для планування і контролю етапів сільськогосподарського

виробництва, а також для хімічної обробки посівів та інших рослин. При цьому основним критерієм для впровадження БЛА є економічна доцільність.

БЛА дають можливість отримувати актуальну і ефективну інформацію тоді, коли вона вам потрібна, крім того, накопичена за довгий період інформація дозволяє аналізувати процеси в динаміці. Апарати оснащують спеціальними

датчиками, які точково виражають заражені зони посівів, точково наносять добрива і поливають рослини. За три години безпілотник може засіяти 10 км²

землі. Ще один спосіб застосування дронів – це спостереження, контроль за діяльністю працівників, сільськогосподарської техніки, охорона угідь. А встановлення на дрони тепловізорів забезпечує також охорону вночі.[2]

GPS-контроль дає змогу здійснити багато з того, що ще нещодавно здавалося неймовірним. Використовуючи дану систему, можна контролювати багато параметрів, серед яких:

- Місце знаходження та маршрути пересування всієї техніки;
- затрати палива в русі, розхід палива під час стоянок, витрати палива під час виконання робіт на полях, витрати палива на 1 гектар обробленої площі і т.д.;
- час в'їзду і виїзду з поля, час простоїв і виконання польових робіт;
- площа оброблених площин полів.

Крім того, система дозволяє:

- накладати карти полів або імпортувати їх з інших картографічних програм;

• проводити облік історії обробки полів, чергування сільськогосподарських культур;

• машинально ідентифікувати навісне обладнання і визначити вид виконуваних робіт;

• автоматично ідентифікувати водіїв для обрахунку часу робіт;

• задавати розцінки робіт для попереднього розрахунку вартості виконаних робіт;

• зіставляти заплановані польові роботи з фактично виконаними.

Нижче наведено декілька прикладів і новітніх ІТ продуктів, запроваджених

українськими агрокомпаніями:

• METEOTREK – продукт для моніторингу погодних умов, планування технологічних операцій в агровиробництві і моделювання небезпек виникнення захворювань рослин;

• PROFEED – комплексна систематичність контролю й управління процесом годування тварин на м'ясо-молочних фермах. Вона сприяє оптимізувати бізнес-процеси і раціонально використовувати корм;

• FAMEWS – додаток з системою контролювання і раннього попередження зараження кукурудзяною листовою совкою.

Наступною з передумов для залучення інвестицій в сільське господарство є відкриття ринку землі в Україні. У перші два з половиною роки діятиме обмеження на покупку землі – не більше 100 га в одні руки. З 2024 року

обмеження складе 10 тис. га. в одні руки. Наразі іноземці та іноземні компанії офіційно не мають змоги бути власниками землі і лише після проведення

всукраїнського референдуму буде прийняте рішення продавати землю іноземцям чи ні, але сам факт відкриття ринку землі є великим кроком у напрямку подальшого розвитку агробізнесу в Україні [15].

Узагальнення сучасних поглядів щодо ефективності експортно-імпоротної

діяльності дало змогу врахувати відповідні фактори, які включають в себе наступні групи показників ефективності, а саме: показники ефективності експорту, показники ефективності імпорту [13]. Показник «ефективність

експорту» (E_v) визначається шляхом відношення чистої виручки в іноземній валюті за реалізований товар, переведений у гривні за офіційним курсом на день надходження валютної виручки ($ЧВ_e$), до вартості експорту у внутрішніх цінах ($В_e.в.ц.$):

$$E_e = \frac{ЧВ_e}{В_e.в.ц.}$$

Для визначення чистої виручки необхідно відняти від експортної виручки витрати на митне оформлення та інші витрати, яких зазнає експортер (транспортні, складські витрати, витрати на оплату ліцензії, комісійні посередникові тощо). Позитивним вважається значення показника більше за одиницю і свідчить про те, що реалізація товарів на зовнішньому ринку буде вигідніша, ніж усередині країни. Показник економічної ефективності імпорту ($E_{ef.i}$) розраховується шляхом діленням вартості імпортової продукції на внутрішньому ринку ($В_{iv.p.}$) на витрати на придбання імпортової продукції

($В_i$):

$$E_{ef.i} = \frac{В_{iv.p.}}{В_i}$$

Чим більший цей показник за одиницю, тим ефективніша імпортна діяльність для підприємства. Показник економічної ефективності зовнішньоторговельних операцій ($E_{ef.ЗТО}$) входить до групи показників рентабельності та розраховується шляхом ділення прибутку від зовнішньоторговельних операцій ($ПЗТО$) на витрати підприємства під час їх здійснення ($ВЗТО$). Відповідно, збільшення такого показника свідчатиме про підвищення ефективності ЗЕД:

$$E_{ef.ЗТО} = \frac{ПЗТО}{ВЗТО}$$

Приведена методика не є вичерпною, оскільки оцінка ефективності зовнішньоекономічної діяльності потребує глибокого вивчення та комплексного аналізу показників, на основі яких керівництво має змогу приймати рішення, які сприятимуть підвищенню ефективності та посилення конкурентних переваг на ринку.

Пандемія COVID-19 стала величезним шоком для світової та європейської економіки. Уперше світові економіки зіштовхуються з економічною і фінансовою кризою, яка викликана в наслідок уповільнення економічного зростання, пов'язаного зі здоров'ям. Україна разом з іншими країнами-

членами світові економіки стикаються з економічною і фінансовою кризою, яка викликана в наслідок уповільнення економічного зростання, пов'язаного зі здоров'ям. Також наша держава разом з іншими країнами-членами Світової організації торгівлі розповсюдили спільну заяву щодо забезпечення відкритої та передбачуваної торгівлі сільськогосподарською та харчовою продукцією в

рамках пандемії COVID-19. Таким чином, автори спільної заяви, крім іншого, задекларували бажання забезпечити відкритість та нерозривність ланцюгів постачання з метою продовження надійного функціонування інтернаціональних ринків торгівлі сільськогосподарською продукцією та

ресурсами, що грає важливу роль у запобіганні нестачі продовольства та забезпеченні глобальної продовольчої безпеки, не встановлювати обмежень на рахунок експорту сільськогосподарської продукції та утримуватись від запровадження необґрунтованих торговельних бар'єрів щодо

сільськогосподарської та аграрної продукції, а також визначальних ресурсів сільськогосподарського виробництва.

1.3 Чинники формування та розвитку експортно-імпортного потенціалу ринку соєвої продукції.

У нинішньому етапі розвитку світового господарства прибутковий стан держави визначається такими вагомими факторами, як внутрішні ресурси країни і сходина її інтеграції в світову господарську систему. Одним із

найважливіших факторів інтеграції України до всесвітнього господарства є створення механізму стійкого розвитку експорту, що в сьогоденних умовах залежить від можливостей вітчизняних підприємств виготовляти і

реалізовувати товари, які відповідають вимогам світового ринку за якістю, ціною та рівнем послуг [26].

Стратегічним напрямком розвитку сільськогосподарського сектору й економіки України є збільшення площ посівів, підвищення врожайності, збільшення виробництва та підвищення його ефективності щодо головної зернової бобової культури світового землеробства – сої.

Всесвітнє виробництво цієї культури досягло понад 340 млн т, за обсягами виробництва вона посідає четверте місце в світі після кукурудзи (796 млн т), пшениці (676 млн т) і рису (435 млн т). Передові країни-виробники

розміщують посіви сої на плодючих землях, в умовах із достатніми для неї вологозабезпеченістю й тепловим режимом. Не культивують її в прохолодних країнах із кислими ґрунтами та в посушливих регіонах із солонцями. [9]

З погляду корисної ефективності соя: 1) забезпечує виробництво найбільш дешевого рослинного білка; 2) завдяки властивості біологічної фіксації азоту повітря, значно зменшує потребу в придбанні та внесенні азотних мінеральних добрив у сільському господарстві; 3) забезпечує отримання екологічно чистої продукції. Важливо й те, що в областях і сільськогосподарських підприємствах, де соя охоплює 10-15% у сівозміні, останніми роками мали

найбільше виробництво зерна. Прикладом можуть бути Полтавська, Кропивницька, Херсонська, Київська, Вінницька області. [52]

Ситуацією на початок 2021 рік соєю в Україні засіяно 1,484 млн га або 81% від прогнозу. За передбаченнями аналітиків, аграріям не вдасться досягнути планових показників, через що, посівні площі під культурою зменшаться на 200-250 тис. га.

На даний момент відставання у сівбі зернобобової від показників минулого року становить понад 12%. Тим часом, офіційний прогноз посівних площ під культурою займає 1,822 млн. га. (+5,5% до минулого року). Очікується, що

посівні площі під соєю цього рік скоротяться в середньому на 200-250 тис. га. Скорочення врожаю сої в Україні, цінова кон'юнктура світового ринку і скорочення попиту на продукти переробки приведуть до зменшення

завантаження виробничих потужностей. Тим часом, експортний потенціал ринку сої знизиться ще суттєвіше.

Визначним чинником є здатність культури сої збагачувати ґрунт легкодоступним азотом з повітряної атмосфери, що сприяє збереженню родючості ґрунтів. Як олійна культура, соя може бути альтернативою негативного впливу на родючість ґрунтів масового вирощування соняшнику в Україні.

За досліджуваннями спеціалістів, сою в Україні можливо вирощувати в кожному регіоні. Середня врожайність складає 13-15 ц/га. В лісостепу та північному степу України скоростиглі високоврожайні сорти сої, за умови дотримання технології вирощування, мають врожайність 18-20 ц/га, а в господарствах з високою культурою землеробства – 20-22 ц/га, що справджує середній врожайності сої в найпершій в світі країні по виробництву сої – США.

На поливних землях півдня України врожайність сої складає навіть 25-35 ц/га.

В Україні склалися підходящі кліматичні умови для вирощування сої, тому впродовж 20 років посівні площі та валовий збір цієї культури збільшились у 12 та 17 разів, відповідно [37]. Тенденція до розширення площі та виробництва сої вціліла й останніми роками. Якщо у 2012 році цю культуру вирощували на

площі 1037 тис. га, то у 2019 вона збільшилася до 1484 тис. га. Таким чином, за обсягами виробництва сої Україна вийшла на провідні позиції серед країн європейського простору. Цього вдалося досягти завдяки сприятливій

економічній ситуації на ринку. Істотне зростання посівних площ і валових зборів сої свідчить про її надзвичайно важливу роль в аграрному комплексі

України. Висновки спеціалістів свідчать про те, що збільшення виробництва насіння сої триватиме і наступними роками. Підтвердженням цього є наміри аграріїв.

По-перше, це високорентабельна культура. При дотриманні рекомендованих технологій вирощування та проведенню агротехнічних заходів цілком реальна врожайність від 2,5 т/га та вище.

По-друге, соя – один із найкращих попередників у сівозмінах сільськогосподарських культур. Вона сприяє нагромадженню азоту, поліпшенню структури й родючості ґрунту, очищає поле від бур'янів. Рослини цієї культури здатні використовувати малодоступні важкорозчинні поживні речовини з нижніх шарів ґрунту і включають їх у кругообіг живлення. У середньому на 1 га вона затримує азоту близько 60-80 кг/га, фосфору – 20-25 і калію – 30-40 кг/га.

По-третє, це незамінна культура в кормо виробництві. Якщо за якісними показниками соя відповідає правилам світового ринку, то рівень технологічного процесу поступається провідним країнам – виробникам зерна. Тому запровадження у господарській діяльності нових, більш адаптованих до умов вирощування, сортів, сучасних засобів захисту рослин, мікродобрив, енергійно-заощадливої техніки тощо має становити основу виробництва сої.

Впровадження таких заходів сприятиме підтримці вітчизняного тваринництва, птахівництва та формуванню експортного потенціалу сої та продуктів її переробки [53].

Отже, враховуючи світові тенденції, ситуацію на вітчизняному ринку зерна, виробники сої можуть отримати ще більший ефект від її вирощування при порівнянні з іншими сільськогосподарськими культурами шляхом господарського використання, реалізації на переробні підприємства або комерційним структурам.

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ II ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СОЄВОЇ ПРОДУКЦІЇ ЗА УМОВ МІЖНАРОДНОЇ СПИВИРАЦІ

2.1 Аналіз стану та сучасні тенденції виробництва олійної продукції, як основи експортного потенціалу України.

Вагомим аспектом формування підвищення ступені якості життя населення країн світу є продовольча безпека, адже саме споживання харчових продуктів є базовою світовою потребою. Основним індикатором, що характеризує стан продовольчої безпеки в Україні, є: добова енергетична цінність споживання, іншими словами забезпечення раціону людини основними видами продуктів і запас продовольчих ресурсів.[22]

На дорозі до продовольчої та енергетичної незалежності України важливим фактором є трансформація енергії фотосинтезу в загальнодоступні для використання в народному господарстві форми. На сьогодні у світі через значне подорожчання викопних джерел енергії і загрозу вичерпання їх запасів дедалі більша увага приділяється застосуванню енергії, нагромадженій рослинами внаслідок фотосинтезу як для продовольчих, так і для технічних потреб.

Це питання вивчало чимало відомих українських і закордонних учених і фахівців.

Дослідження А. Есфahanі [60] мають на меті звернути увагу суспільства на продовольчу кризу у світі та різні стратегії досягнення продовольчої безпеки в різних країнах. Вагомим аргументом продовольчої безпеки є забезпечення країни продукцією переробки олійних культур як елементами жирів.

Зміна технології вирощування сільськогосподарських культур, за вивченням А. Баррера (A. Barrera), а саме: застосування точного землеробства, зміна якості посівного матеріалу, застосування технологічних процесів із забезпеченням збереження вологи у ґрунті являються ланцюгами однієї ланки з отримання продовольства і є стратегією, яка застосовується з метою досягнення продовольчої безпеки країни.

За даними І. Кириленка [39] Україна не входить до ніякого з провідних економічних формувань світу, не має достатньо розгалужених двосторонніх економічних відносин, затверджених угодами про вільну торгівлю. Значну частку аграрної продукції Україна експортує, як правило, через транснаціональні корпорації переважно без довгострокових договорів, а отже, на цьому етапі співпраці не має забезпечення стабільності у сфері АПК, що надавало б постійність валютних надходжень і прямих інвестицій.

Однак на сучасному етапі розвитку економіки України постає питання трансформації зовнішньої торгівлі, що пов'язано передусім з інтеграцією до

ЄС. К. Наконечна твердить, що український аграрний сектор із потенціалом виробництва, що значно перевищує потреби внутрішнього ринку, може стати рушійною силою розвитку національної економіки, але не виключається без переходу до міжнародних стандартів якості та лібералізації митних режимів для України.

Одночасно із розширенням зони вільної торгівлі між ЄС і Україною, переорієнтацією ринку після анексії Криму та початком війни на Сході країни гостро утворюється потреба в аналізі експорту зернових культур України, визначенні ефективності експорту України та його місткості й можливостей

до збільшення [23].

Отже, формулювання ефективності експорту України олійних культур і продуктів їх переробки в умовах сучасних інтеграційних процесів є досить актуальною проблемою.

В Україні основними олійними культурами є соняшник, соя і ріпак.

Соняшник — головна олійна культура в Україні. Насіння його районованих сортів і гібридів містить 50–52% олії, а селекційних — до 60%. У порівнянні з іншими олійними культурами, соняшник дає найбільший вихід олії з одиниці площі. На соняшникову олію припадає 98% загального виробництва олії в нашій державі.

Соя — є цінною білково-олійною культурою, що має глибокий спектр використання в кормо виробництві, харчовій промисловості, її також застосовують для технічних цілей і в медицині.

Ріпак — однорічна олійна рослина родини капустяних. Розрізняють дві форми: ріпак ярий і ріпак озимий, який має ключове значення. На сьогоднішній день ріпак є другою за важливістю олійною культурою у світі, поступаючись тільки сої.

Великий потенціал збільшення виробництва олійних культур зосереджено в підвищенні їх середньої та середньорічної врожайності. Завдяки виведенню високопродуктивних гібридів вдалося досягти зростання врожайності та вмісту олії. [5]

Основними регіонами вирощування соняшнику є Україна, Росія, ЄС, Аргентина та Китай. З них тільки одна — Аргентина — не є європейським виробником, та останнім часом віддає перевагу збільшенню посівів сої та кукурудзи. Таким чином, можна сміливо підтверджувати, що провідна роль на ринку високо олеїнової олії належить саме європейським виробникам. За посівними площами під соняшником Україна посідає 2-ге місце у світі (6,2 млн. гектарів у 2019 році). На першому місці — Росія з показником 8 млн.

гектарів.

Рухливий розвиток олійно-жирової промисловості вимагає належного рівня забезпеченості олійною сировиною. Зважаючи на високий попит на насіння

олійних культур і рівень їх рентабельності відбувається поступове розширення посівних площ. Так, у 2000 році посівні площі під олійними культурами становили 3,26 млн. гектарів, окремо соняшник 2,94 млн. гектарів, а у 2019 році площа під олійними культурами — 8,89 млн. гектарів, відповідно соняшник — 5,95 млн. гектарів (рис. 2.1). Тобто загалом олійні

культури за період 2000–2019 рр. наростили посівну площу у 2,73 рази. З тим посівні площі соняшнику збільшились у 2,02 рази, а посівні площі сої та ріпаку збільшувалися набагато інтенсивніше — у 9,37 рази.

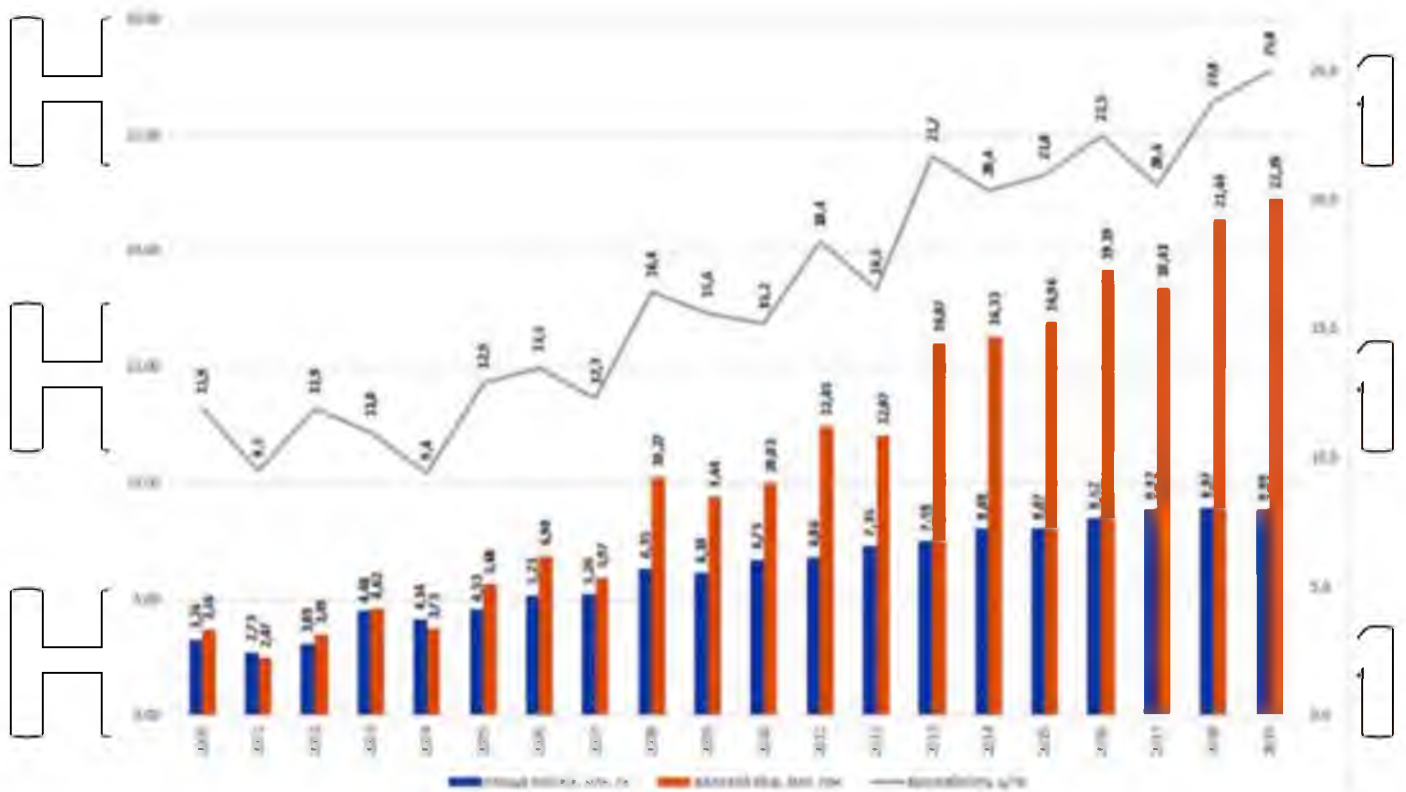

Рис. 2.1 Динаміка площі посівів, валового збору та врожайності олійних культур в Україні за 2000–2019 рр.

Джерело: [51]

Стрімкі ритми зростання вживання та вимоги в рослинних жирах привели до того, що на протязі першого десятиліття теперішнього століття в аграрному секторі України здійснюється різкий перерозподіл посівних ділянок на користь класу олійних культур, де вагому роль відіграє соняшник — одна із найприбутковіших та високоліквідних культур.

Валовий збір олійних вирощувань за досліджувані роки має розбіжні значення, але загальна ідея збереглася невпинною — із кожним роком відбувався приріст валового збору, крім неврожайних років 2001, 2004 та 2007. Так, за роки досліджень з 2000-го по 2019 рік сутність валового збору зросла з 3,66 млн. тонн у 2000 році до 22,29 млн. тонн у 2019 році. Таким чином, відбувся грандіозний приріст їх валового збору, а конкретно у 6,1 рази.

Проаналізувавши врожайність олійних культур за досліджуваний період, отримали приріст урожайності з 11,9 ц/га у 2000 році (окремо соняшник — 12,2 ц/га) до 25,0 ц/га — у 2019 році (25,6 ц/га — для соняшнику). Середня

врожайність олійних культур за роки досліджень становила 16,02 ц/га, соняшнику відповідно 15,8 ц/га. Тобто завдячуючи збільшенню врожайності олійних культур, як наслідок, маємо збільшення їх валового збору. Це сталося внаслідок зміни технології вирощування, вибору якіснішого насінневого матеріалу та підвищення культури землекористування. Однак без більш обґрунтованого вибору гібридів, придатних до вирощування в несприятливих умовах волого забезпечення, а можливо, навіть використання поливу, подальше збільшення врожайності олійних культур - неможливе.

На експорт олійні культури прибувають у вже переробленому вигляді.

Соняшникову олію широко використовують, як харчовий продукт у натуральному вигляді. Її харчова цінність зумовлена високим вмістом поліненасиченої жирної кислоти (55-60%), що має значну біологічну активність і пришвидшує метаболізування ефірів холестерину в організмі, а отже, позитивно впливає на стан здоров'я. Соняшкову та соєву олії застосовують у кулінарії, хлібопеченні, для виготовлення різних кондитерських виробів і консервів. Соєву та ріпакову олії застосовують у виготовленні лаків, фарб, стеарину, лінолеуму, електроарматури, клейонки, водонепроникних тканин тощо.

Аналіз динаміки валового збору олійних культур та експорту олій (рис. 2.2) за останні роки в Україні демонструє про те, що українські переробні заводи експортують у середньому 25,3% вирощеного врожаю. Якщо врахувати, що в середньому за період з 2000-го по 2019 роки (включно з вкрай неврожайними роками) валовий збір олійних культур по країні становив у середньому 10,5 млн. тонн, то стане зрозумілим, що як мінімум 2,837 млн. тонн олій щороку формують потенційну частку експорту.

Рис 2.2 Динаміка валового збору олійних культур та експорту олії в Україні за 2000–2019 рр.

Джерело: [51]

Так, загалом у середньому 1 т експорту соєвої олії коштує 632,17 дол., соняшникової — 684,77, ріпакової — 779,36 дол.

Показники експорту олії поступово зростали кожен рік, починаючи від 0,554 млн. тонн у 2000 році й закінчуючи 7,014 млн. тонн олії у 2019 році. Якщо порівняти дані за кожен рік і знайти частку експорту у валовому зборі, отримаємо прямо пропорційну залежність експорту олії до валового збору олійних культур. Таким чином, збільшення відбувається не тільки по валовому збору в цифровому значенні, відповідно, незначне збільшення відбувається й у частці експорту у валовому зборі. Тож як результат, ми бачимо зростання частки експорту олії із значення 15,1% у 2000 році до значення 31,5% у 2019 році. Середнє значення частки експорту становить 25,3% (таблиця 2.1).

Валовий збір олійних культур, експорт різних видів олій і відношення експорту олій до валового збору в Україні.

Рік	Валовий збір насіння олійних млн. тонн	Експорт олії ріпаку, млн. тонн	Експорт олії сої млн. тонн	Експорт олії соняшнику млн. тонн	Експорт усього млн. тонн	Відношення експорту до валового збору, %
2000	3,7	0,004	0,000	0,550	0,554	15,1
2001	2,5	0,004	0,001	0,308	0,313	12,7
2002	3,5	0,007	0,004	0,911	0,922	26,4
2003	4,6	0,000	0,003	0,978	0,981	21,2
2004	3,7	0,008	0,004	0,642	0,654	17,5
2005	5,7	0,022	0,008	1,514	1,544	27,2
2006	6,9	0,016	0,009	1,867	1,892	27,4
2007	6,0	0,014	0,008	1,325	1,347	22,6
2008	10,3	0,036	0,028	2,098	2,162	21,0
2009	9,4	0,001	0,044	2,645	2,690	28,5
2010	10,0	0,000	0,043	2,652	2,695	26,9
2011	12,5	0,014	0,049	3,263	3,326	26,7
2012	12,1	0,004	0,070	3,245	3,319	27,5
2013	16,1	0,059	0,118	4,181	4,358	27,1
2014	16,3	0,112	0,136	3,872	4,120	25,2
2015	17,0	0,155	0,152	4,500	4,807	28,3
2016	19,2	0,070	0,177	5,851	6,098	31,8
2017	18,4	0,060	0,192	5,342	5,594	30,4
2018	21,4	0,145	0,334	6,063	6,542	30,5
2019	22,3	0,184	0,330	6,500	7,014	31,5
Середнє значення	10,5	0,0384	0,073	2,727	2,838	25,3

Джерело: розроблене автором.

Сьогодні піднесення вітчизняної олійної галузі характеризується певною нестабільністю виробництва за окремими взятими роками (ріпак, соя),

незначною кількістю застосування мінеральних добрив, виснаженням ґрунтів і повільною втратою їх родючості. Для стабілізації ситуації необхідно впроваджувати заходи зі зміни стратегії розвитку галузі, орієнтацією на підвищення насамперед конкурентоспроможності продукції шляхом інтенсифікації його виготовлення.

Світове вживання внаслідок збільшення населення світу та загострення продовольчої кризи також збільшуватиметься. Тому зміни, що відбуваються в економіці України, підвищили значущість АПК, а отже, і частку валютних надходжень від експорту продукції сільськогосподарського виробництва і переробки та зумовили можливість чергового зростання частки експорту. [56]

Головним покупцем української олії є Індія, яка імпортує 33,1% української соняшникової олії та є незмінним лідером. Також для України країни ЄС є другим найголовнішим імпортером соняшникової олії, становлячи близько 30% усього експорту. За останні п'ять сезонів потреба ЄС в соняшниковій олії зросла з 1,4 млн. тонн у 2015 до 2 млн. тонн у 2019, більше як 90% постачає Україна. В трійку лідерів потрапив також Китай із 17% експорту соняшникової олії.

Україна має передові позиції із виробництва та експорту соняшникової олії.

Соняшникова олія входить у п'ятірку товарів, яким належить найбільша частка в товарній структурі українського експорту, а загалом частка олій і насіння олійних культур за результатами 2019 року досягла 15%.

Отже, підвищення економічної ефективності й конкурентоспроможності виробництва соняшнику, ріпаку та сої потребує впровадження сучасних інтенсивних й інноваційних технологій із використанням якісного насіннєвого матеріалу, обґрунтованих сівозмін, добрив та агротехніки.

Зміна клімату спричинила пошук нових підходів до вирощування сільськогосподарських культур. Пошук інших методів механізації й автоматизації технологічних процесів вирощування зумовило обирання новітніх підходів до ресурсоощадних технологій, а саме: забезпечення насіннєвим матеріалом, стійким до тривалого браку вологи в ґрунті,

використання вологозатримувальних технологій (технології захисту поверхні ґрунту від надмірного перегріву — система no-til). Перехід на сучасні, науково підтверджені системи вирощування олійних культур нададуть можливість Україні й далі зберігати високий експортний потенціал і підвищувати валютні надходження від експорту олійних культур та продуктів їх переробки.

Стож, за сталого середнього значення площі під зернові культури у 14,9 млн. гектарів за роки досліджень валовий збір мав тенденцію до стійкого зростання, а відповідно з'явилися перспективи до збільшення частки експорту зернових.

Не стало можливим завдяки зміні технології вирощування, і як наслідок, збільшення врожайності зернових культур до 47,4 ц/га у 2018 році, що перевищує показник 2000 року (19,4 ц/га) у 2,4 рази.

Таким чином, частина експорту в обсязі валового збору також мала тенденцію до зростання. У 2000 році значення частки експорту становило 5,3%, а у 2018 році — 70,6%. Залишаючи на потреби країни від 20,5 до 22,5 млн. тонн зернових, українські землевласники експортують у середньому 38,9% вирощеного врожаю.

Проведене дослідження показало, що Україна має передумови для збільшення експорту зернових культур, чому сприяють такі зовнішні чинники, як вступ до СОТ, інтеграційні процеси, орієнтація ринку на ЄС. Зараз українське зерно купують Єгипет, країни Західної Азії, Китай, країни ЄС та країни Південної Азії, а інтерес до українського імпорту зернових культур країн Західної Азії та Китаю має тенденцію до зростання.

Разом із тим обґрунтовано, що значну увагу слід приділяти організаційно-технологічним чинникам внутрішнього середовища сільськогосподарських товаровиробників. Внаслідок зміни кліматичних умов відбувається поступова зміна технології вирощування зернових культур. Заміна технології вирощування передбачає перехід на сучасні сільськогосподарські агрегати, які забезпечуватимуть вологоощадне землеробство. Без державної підтримки сільськогосподарського виробництва фермерським господарствам неможливо

реалізувати якісний і кількісний перехід до більшої врожайності. Тобто пряма допомога фермерських господарств державою за переходу на новітні системи технології вирощування є гарантією збільшення Україною врожайності зернових культур і, як наслідок, її експортного потенціалу.

Наступні дослідження експортного потенціалу України слід зосередити на виявленні залежності валового збору та врожайності технічних культур, а також вивченню перспектив збільшення частки експорту технічних культур і продуктів їх переробки в Україні, формуванню рекомендацій щодо можливості збільшення частки їх експорту й перспектив їх високопродуктивного вирощування.

2.2 Світова кон'юнктура ринку соєвої продукції та основні тенденції

Вирощування сої найбільш поширене в Азії, Південній Європі, Північній і Південній Америці, Центральній і Південній Африці, Австралії, а також на островах Тихого і Індійського океанів.

Соє добре цінується через свою високу насиченість білком. Застосовують соєю і в якості заміників продуктів тваринного походження.

Ринок сої – це частина ринку продовольства з сукупністю економічних зв'язків між суб'єктами господарювання, за сприянням яких здійснюється купівля-продаж сої та продуктів її переробки згідно до законів ринкової економіки.

Характерними особливостями державного соєвого ринку є: тісний зв'язок із ринком тваринницької продукції від супутнього (у вигляді кормів) до конкуруючого (у вигляді харчових соєвих білків); найбільшим попитом на ринку продуктів переробки сої користується соєвий шрот, а не олія; складність позиції соєвої олії, яка є не традиційним продуктом для українського споживача; недостатня і суперечлива проінформованість споживачів щодо продуктів глибокої переробки сої (текстуровані білки, борошно тощо). [12]

На сьогоднішній день світове виробництво сої становить майже 336 млн. т і безперервно лідерами є США, Бразилія, Аргентина, які в 2017/18р. зібрали

рекордні 286 млн. т сої, що становить 82 % світового виробництва. Також до провідних виробників відносять Китай (18 млн. т), Індія (9,3 млн. т) та Парагвай (10 млн. т).

Причиною цьому є часткове підвищення площ під сою, в США, а також підвищення врожайності бобових в основних країнах-виробниках. Крім того, загальна світова пропозиція зростає через великі поточні запаси. США, Бразилія, Аргентина є лідерами виробництва продукту. Бразилія формує до 38 % світової сої. Продаж сої на зовнішні ринки склав 46,675 млн. т і дістався

половини всього світового експорту. Головні покупці сої із Бразилії — Китай, Японія та Мексика. США і Аргентина посідають другу і третю сходинки відповідно. Топів міся розподілилися наступним чином: Китай, Індія, Парагвай, Канада. Україна розташувалася на 9 місці у світі по виробництву, але займає 6 місце з продажу сої.

Таблиця 2.2

Країни лідери с виробництва сої млн. т 2017-2019рр

Країна	2017р	2018р	2019р
США	117	119,5	96,8
Бразилія	112,5	116,5	124
Аргентина	59,8	53,4	51,0
Китай	11,9	16,6	18
Індія	14	10,5	9,3
Парагвай	10,3	10	10
Канада	6,2	7,7	6
Україна	3,9	4,4	3,7
Уругвай	2,2	3,2	4,3
Болівія	3,2	3,6	2,9

Джерело: сформовано автором.

Також необхідно зазначити, що загальна площа під посівом соєю в світі у 2019 році становила 122 млн. га. Виробництво сої в минулому році досягло 336 млн. тонн. За 5 років приріст виробництва культури становив 26 млн. тонн або 8%. [31]

Вирощування більшості олійних культур перебуває майже на одному рівні вже протягом багатьох років. З соєю все складається інакше — протягом останніх 60-ти років її урожай відчутно зменшувався лише чотири рази, але тільки тому, що була необхідність зрівняти попит з пропозицією. Останні 4 роки соя показує особливо високі темпи росту — на 36%, з 250 до 340 млн. тонн.

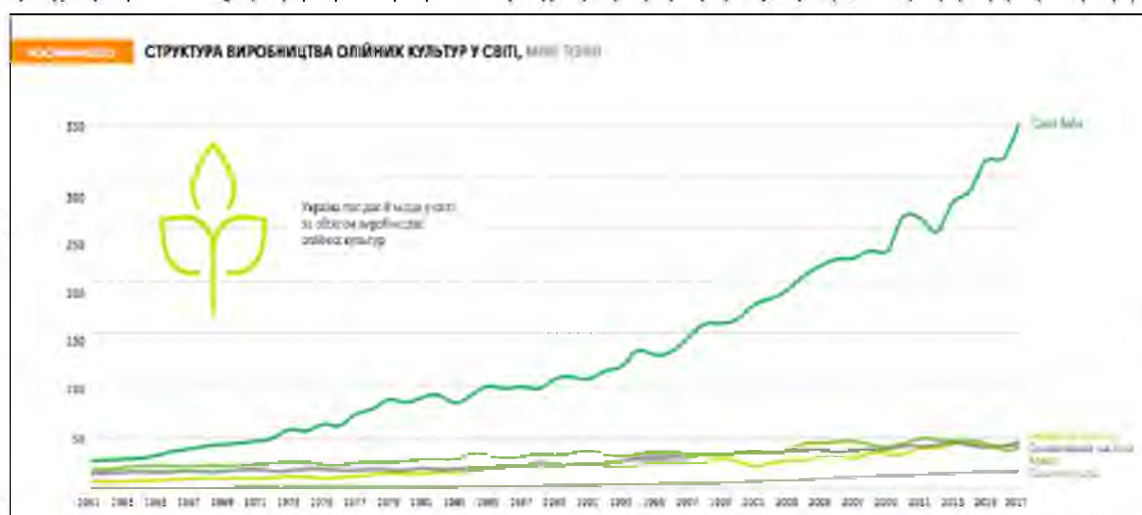

Рис. 2.3 Структура виробництва олійних культур у світі, млн. тонн.

Джерело: [31]

Як висновок збільшення виробництва сої сприяло підвищенню активності світової торгівлі цією продукцією. У вересні-жовтні 2018/19р. експорт сої з України був мінімальним для відповідних місяців останніх 5 сезонів.

Обсяг поставок олійної за 2 місяці поточного сезону склав лише 140 тис. тонн, що в 2 рази нижче за показник за аналогічний період 2017/18р.

Ключовою причиною зниження став слабкий попит з боку ЄС: за звітний період з України

в даному спрямуванні було відвантажено лише 2,2 тис. тонн сої проти 108,5 тис. тонн за аналогічний період минулого сезону. Країни Євросоюзу

скоротили імпорт сої південноамериканського українського походження на користь більш дешевої північноамериканської олійної, поставки якої, навпаки, значно збільшилися.

При цьому Україна збільшила експорт соєвих бобів в Туреччину, Білорусь, Азербайджан та ін.

Експерти оцінювали експортний потенціал країни по сої в 2018/19р. на рівні 2,43 млн. тонн (-11% до попереднього сезону).

Географія експорту сої з України протягом п'яти місяців залишалася стабільною. Більше половини всього експорту закуповує Туреччина (54%), 19% — Білорусь і тільки на третьому місці ЄС з часткою 14%.

ЄС переорієнтувався на сою американського походження, Білорусь, навпаки, нарощує імпорту сировини для завантаження неробочих потужностей. Однак порівняно з минулим сезоном відбулася зміна ТОП-імпортерів, з яких Іран абсолютно відмовився від імпорту української сої, а Єгипет скоротив закупівлі

майже в десять разів, наголошують аналітики.

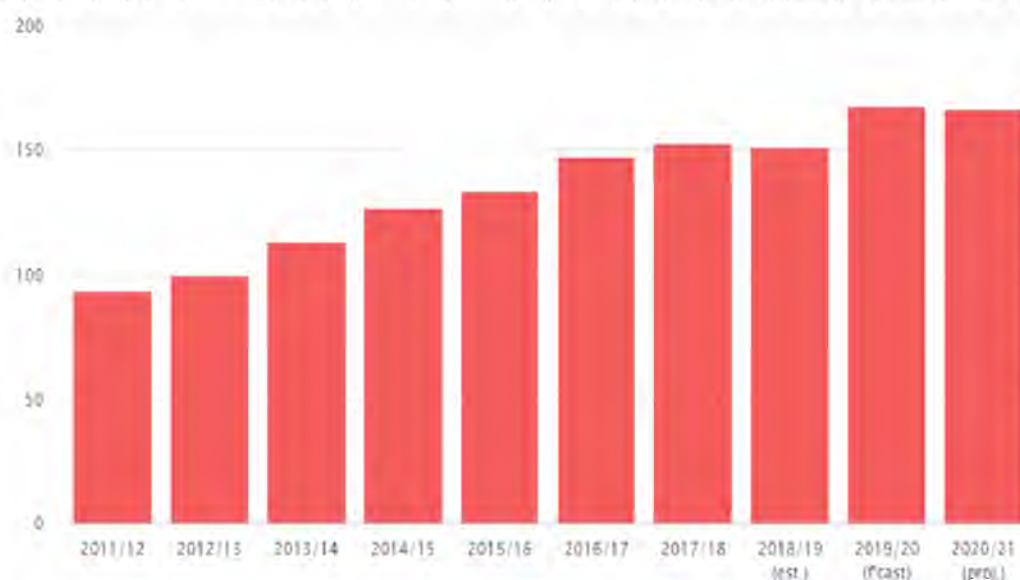

Рис. 2.4 Загальний рівень експорту сої у світі [49]

Джерело: сформовано автором на основі [49]

Проаналізувавши графік експорту сої у світі, можемо зробити висновок, що починаючи з 2010 року, рівень експорту сої тільки збільшується, у 2019-2020рр. він досягнув рекордного показника – 167,9 млн. тонн.

Таблиця 2.3

Головні експортери сої у світі 2017-2019рр.

Страна	2017р. млн. тонн	2018р. млн. тонн	2019р. млн. тонн
Аргентина	7,2	4,6	9,5

Бразилія	68,8	84,4	69,0
Україна	2,8	2,6	2,5
США	59,4	58,1	48
Канада	4,4	4,9	5,6

Джерело: сформовано автором на основі [50]

Роблячи висновки з таблиці 2.3, можемо зауважити нестабільність у показниках основних експортерів сої за останні роки, показники, то зростають, то спадають, щорічний підйом спостерігається тільки у Канади, в той час, як у США та України показник щорічно падає.

Таблиця 2.4

Головні імпортери сої у світі 2017-2019рр.

Країни	2017р. млн. тони	2018р. млн. тони	2019р. млн. тони
Європейський союз	13,4	15	15,8
Мексика	4,1	4,6	4,9
Туреччина	2,3	2,6	2,6
Китай	93,5	94	94
Японія	3,2	3,3	3,3
Таїланд	3,1	2,5	3,2
Єгипет	2,1	3,3	3,3

Джерело: сформовано автором на основі [50]

З таблиці 2.3 ми бачимо, що головним імпортером сої є Китай – 94 млн. тонн у 2018-2019рр., а також Європейський союз – 15,8 млн. тонн у 2019р.

В загальному спостерігаємо, що такий продукт як соя набуває популярності кожного року, тому розвиваються, як ринки виробництва так і збуту.

Ціни на сою на біржі в США знизилися на 2,8% до 388 \$/т на тлі відсутності закупівель з боку Китаю», — розповідають аналітики. Слід додати, що станом на 1 листопада 2020р. у США соя зібрана на 87% площ у порівнянні з 83% в

середньому за 5 років. Експорт сої зменшився на 36% до 2,08 млн т, з яких 72% відправлені до Китаю по раніше укладеним контрактам. «В Бразилії нещодавні опади прискорили сівбу сої. За даними агенції Agrisul, [3] станом на 29 жовтня соєю засіяно 42% запланованих площ, що відповідає середньорічним темпам сівби. Таким чином, прогноз виробництва сої в Бразилії у поточному сезоні залишається на рекордному рівні 133–133,5 млн т., тому Китай скоротив закупівлю сої у США, сподіваючись на відновлення у січні купівель бразильської сої за низькими цінами.

Наразі переробники пропонують за сою 15,6–16 тис. грн/т з доставкою на завод, тоді як експортери підняли ціни в портах та на кордоні до 470–475 \$/т або 15,8–16,2 тис. грн/т на сою з ГМО та 475–485 \$/т або 16,2–16,4 тис. грн/т за сою без ГМО. Ціни підтримує зниження курсу гривні відносно долара до 28,5–28,6 грн/\$.

На американській біржі EuroNext, [57] котирування сої та соєвого шроту розвивалось в підвищеному тренді. Ф'ючерси на соєві боби зросли внаслідок високого попиту зі сторони Китаю та негативних погодних умов у Південній Америці. Ціни досягли рівня 403,6 дол./т (+15,4 дол./т). Котирування соєвого шроту зросло до 421,5 дол./т (+4,2 дол./т), через високий попит та зниження запасів продукту переробки в США. Додатковий вплив ценоутворення на американському ринку надало зниження курсу долара США до євро.

Котирування олійних культур та продуктів їх переробки, на експортному ринку FOB, продовжує підноситися в напрямі зростання. Соеві боби зросли до рівня 500 дол./т (+10 дол./т), через зростання цін на світовій американській біржі.

Котирування сої, СРТ-завод, підвищилось до 16100 грн/т (+200 грн/т). Аграрії не поспішають продавати олійні культури великими партіями, чекаючи ще більшого росту цін.

У сегменті соєвого комплексу, ціна пропозиції EXW на соєву олію залишилася без змін 31000 грн/т. Хоча, попит невисокий, тому ціна може ще більше знизитись. Котирування соєвої макухи залишилось на рівні 16000 грн/т. Попит

від фермерів відзначався, як стабільний. Ціна на соєвий шрїт зросла до 17100 грн/т (400 грн/т), через рїст цїни на соєві боби.

Аналізуючи фокус ринку можна зробити наступні висновки щодо попиту та пропозиції:

- попит: стабільний;
- пропозиція: низька

У наступній таблиці розглянемо цїни на ринку сої.

Таблиця 2.5

Світові цїни на сою.

06.12.2020	Цїна
Світові цїни, дол./т	
Сої (СВОТ) дол./т	403,6
Соєвий шрїт (СВОТ) дол./т	421,5
Експортна цїна, FOB, дол./т	
Сої	500
Внутрішня цїна, СРТ, грн./т	
Сої СРТ-завод	16100

Продовження таблиці 2.5

Внутрішні цїни EXW(пропозиція), грн./т	
Соєва олія	31000
Соєва макуха	16000
Соєвий шрїт	17100

Джерело: сформовано автором на основі [57]

23 Шляхи підвищення економічної ефективності виробництва соєвої продукції в Україні.

В Україні ж з 2000-х років спостерігається стійка тенденція і високі темпи зростання посівних площ та валових зборів сої. Вирощування сої на відміну

від надмірного збільшення посівних площ соняшнику має ствердливий ефект

для всього сільського господарства, оскільки ця культура є ідеальним

попередником практично для кожної зернової культури, її особливою властивістю є наявність бульбочкових бактерій, які дозволяють фіксувати азот

з повітря і за період вегетації накопичувати його в ґрунті в межах 80—100

кг/га, це дуже важливо в економічному плані при недостатніх обсягах

внесення мінеральних та органічних добрив, що призводить до від'ємного

балансу поживних речовин у ґрунті, який за розрахунками вчених складає біля 200 кг/га, чим порушується основне правило землеробства, яке зобов'язує

товаровиробника повернути у ґрунт еквівалентну кількість поживних речовин,

що була витрачена на формування урожаю [25]. Соя — один з оптимальних

попередників для зернових культур, до того ж сама є високорентабельною культурою, яка сприяє підвищенню родючості ґрунтів. Суттєве зростання

посівних площ і валових зборів сої свідчить про її надзвичайно важливу роль

в аграрному комплексі України [25]. При дотриманні рекомендованих

технологій вирощування можна досягти врожайності 2,5 т/га і вище.

Враховуючи витрати на 1 га і середню ціну реалізації, рентабельність виробництва сої становить понад 50 %. Тому, беручи до уваги стабільний

попит на цю культуру в світі та Україні, виробники сої можуть отримати

великий економічний ефект від її вирощування. Фахівці прогнозували до 2015

року збільшення виробництва сої в Україні до 4 млн. тонн при площі посіву на рівні 2 млн. га, а також збільшення частки сої в структурі зернових і

зернобобових до 10 %. А за даними НААН України соя в структурі посівних

площ може займати до 20%. Слід відмітити, що сподівання фахівців

справдились повністю, і навіть більше. Єдиною проблемою при вирощуванні залишається недостатній ріст її врожайності. Сьогодні Мінагрополітики

України сприяє впровадженню у виробництво високоврожайних сортів сої.

Соя надзвичайно корисний продукт. Один кілограм сої за кількістю протеїну замінює два кілограми м'яса або риби, чотири кілограми пшениці або ж 12 літрів молока. По вирощуванню сої зараз Україна посідає перше місце у

Європі і колишніх країнах СНД, і увійшли до топ-10 світових виробників (9 позиція). Причому за врожайністю переростаємо кілька країн, що попереду нас у даному переліку. За врожайністю у топ-10 ми посідаємо 6 місце. Цікаво,

що останніми роками спостерігається цікава тенденція строкатості як врожайності, так і посівних площ: наприклад, 2016 року було посіяно 1,8 млн. га сої, отримали врожайність 23 ц/га, 2017 року посіяли — 1,9 млн. га, врожайність впала до 19,7 ц/га. Розбираючи дані таблиці 2.6 за роками, можна помітити, як тільки піднімаються посівні площі, падає врожайність. У 2018 році українські аграрії засіяли соєю трохи більше 1,7 млн. га, що на 14,5% менше у порівнянні з минулим роком, свідчать дані Держстату [11]. Це мінімальні площі за останні п'ять років.

Розбираючи дані таблиці 2.6 за роками, можна помітити, як тільки піднімаються посівні площі, падає врожайність. У 2018 році українські аграрії засіяли соєю трохи більше 1,7 млн. га, що на 14,5% менше у порівнянні з минулим роком, свідчать дані Держстату [11]. Це мінімальні площі за останні п'ять років.

Розбираючи дані таблиці 2.6 за роками, можна помітити, як тільки піднімаються посівні площі, падає врожайність. У 2018 році українські аграрії засіяли соєю трохи більше 1,7 млн. га, що на 14,5% менше у порівнянні з минулим роком, свідчать дані Держстату [11]. Це мінімальні площі за останні п'ять років.

Розбираючи дані таблиці 2.6 за роками, можна помітити, як тільки піднімаються посівні площі, падає врожайність. У 2018 році українські аграрії засіяли соєю трохи більше 1,7 млн. га, що на 14,5% менше у порівнянні з минулим роком, свідчать дані Держстату [11]. Це мінімальні площі за останні п'ять років.

Розбираючи дані таблиці 2.6 за роками, можна помітити, як тільки піднімаються посівні площі, падає врожайність. У 2018 році українські аграрії засіяли соєю трохи більше 1,7 млн. га, що на 14,5% менше у порівнянні з минулим роком, свідчать дані Держстату [11]. Це мінімальні площі за останні п'ять років.

Таблиця 2.6
Посівна площа, врожайність сої та її частка в структурі зернових та зернобобових в Україні за 2011—2019 рр.

Рік	Посівна площа, тис.га	Урожайність ц/га	Частка сої в структурі зернових та зернобобових, %
2011	1134,2	20,4	7,2
2012	1476,4	17	9,6
2013	1356,7	20,5	8,4
2014	1805,8	21,7	12,7
2015	2158,1	18,4	14,6
2016	1869,4	23	13
2017	1999,3	19,7	13,6
2018	1728,7	25,8	11,7

Продовження таблиці 2.6

2019 1834,5 29 13,1
 Джерело: розроблене автором.

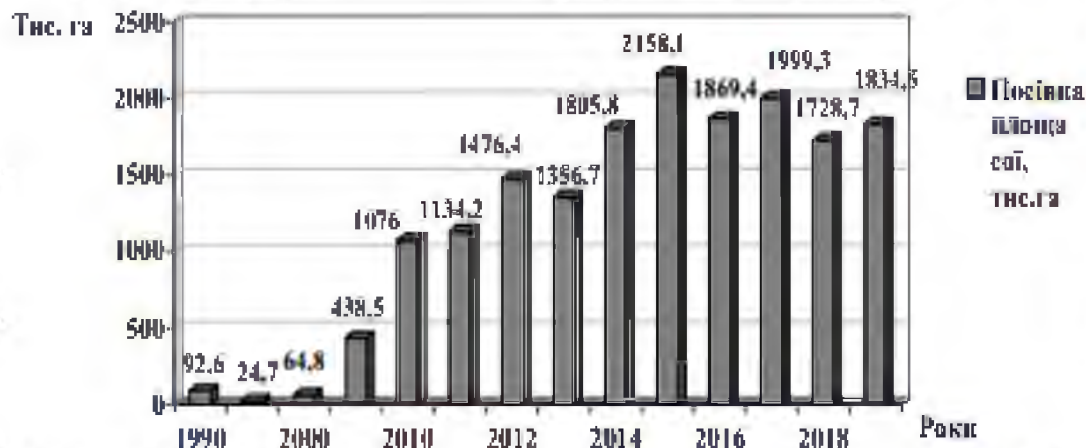

Рис. 2.5 Динаміка посівних площ сої в Україні за 1990-2019рр.
 Джерело: [45]

Рис. 2.6 Регіони з найбільшими посівними площами сої в Україні та їх частка у загальній структурі, %

Джерело: [45]

Найбільші посівні площі сої у 2019 році були зафіксовані у Полтавській (178,6 тис. га), Хмельницькій (169,1 тис. га), Київській (138,3 тис. га), Сумській (137,0 тис. га), Житомирській (131,6 тис. га) та Кіровоградській (116,2 тис. га) областях (разом по 6 регіонах 52 %, рис. 1.4). Найбільше скорочення площ посівів/сої відбулося у Луганській області (на 59,1 % менше, ніж минулого року), Дніпропетровській (47,7 %), Миколаївській (43,2 %), Харківській (36,5 %), Одеській (29 %) та Кіровоградській областях (27,3 %). Основною

причиною суттєвого скорочення площ під соєю стали "соєві правки" Закону України № 2245-VIII від 21 грудня 2017 року [19], відповідно до яких з 1 вересня 2018 року до 31 грудня 2021 року скасовується бюджетне відшкодування ПДВ при експорті соєвих бобів.

На сучасному етапі розвитку для агропромислового виробництва України соя набуває також виключного значення як цінна білково-олійна культура, що має широкий спектр використання в кормовиробництві, харчовій та переробній промисловості і медицині, тому її виробництво на сьогоднішній день знаходиться на досить високому економічно-ефективному рівні.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ III ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ПОКРАЩЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ЕКСПОРТНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ НА РИНКУ СОЄВОЇ ПРОДУКЦІЇ

3.1 Прогнозування розвитку експортно-імпортних операцій на ринку соєвої продукції.

У новому сезоні 2019/20 всесвітнє виробництво соєвих бобів, згідно з прогнозами експертів Ciel World, [24] може зменшитися майже на 18 млн. тонн – до 343,8 млн. тонн, що перевищує результати 2017/18р (342,9 млн. тонн),

коли погодні умови в Аргентині призвели до вагомого зниження сумарного врожаю олійної в світі. В свою чергу, світові кінцеві запаси сої за підсумками

поточного сезону можуть зрости до рекордних 10,3 млн. тонн на тлі високих запасів у ключових країнах-виробниках. Завдяки цьому загальна світова пропозиція соєвих бобів у 2019/20р. може наблизитися до рекорду, зафіксованого минулого сезону, і скласти приблизно 454,3 млн. тонн.

Завдяки цьому загальна світова пропозиція соєвих бобів у 2019/20р. може наблизитися до рекорду, зафіксованого минулого сезону, і скласти приблизно 454,3 млн. тонн.

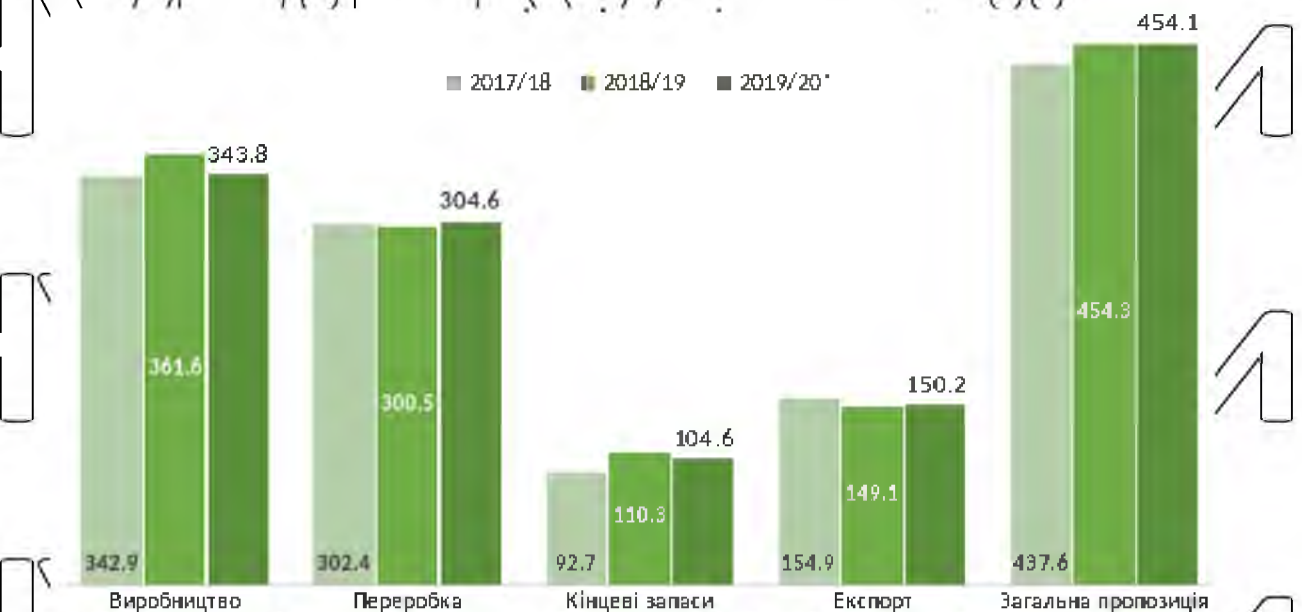

Рис. 3.1 Світовий баланс попиту та пропозиції соєвих бобів, млн. тонн.

Джерело: [4]

Повертаючись до світового виробництва олійної в розрізі ключових країн-виробників, зупинимося детальніше на США, тому, що погодні умови в даній країні в 2019/20р. є основною причиною передбачуваного зниження врожаю сої в світі.

А саме, в країні під час періоду посівних робіт на Середньому Заході поля, відведені під сівбу соєвих бобів, виразилися практично затопленими внаслідок надмірних опадів, що не дозволило підготувати належним чином площі, а також розпочати посівну в зазначені строки. В загальному, дана ситуація призвела до зниження посівних площ під соєю в ц.р. до 30,7 млн. га (-14% на рік).

Як наслідок ще на старті сівби як аграрії, так і правці світового ринку були налаштовані дуже песимістично щодо врожаю американської олійної продукції в новому сезоні. І якщо раніше світові аналітики не поспішали

проводити кардинальні знижувальні коригування врожаю соєвих бобів у США і ще у травні, за попередніми прогнозами, врожай олійної очікувався на рівні 113 млн. тонн, то за останні 3 місяці експерти USDA [32] знижували даний прогноз зі 104 млн. тонн у липні до 98,88 млн. тонн у вересні. Аналогічна

тенденція простежувалася і в прогнозах експертів Oil World – аналітики знизили прогноз урожаю сої зі 107 млн. тонн у липні до 96,6 млн. тонн у жовтні ц.р.

Повертаючись саме до погодного фактору в США, хочеться відзначити, що надмірні опади не дозволили розпочати посівні роботи вчасно, внаслідок чого

постраждали посіви олійної і подальший їхній розвиток значно поступався торішнім показникам і вже не міг досягти результатів минулого року [48]. Так, до кінця вересня 55% посівів знаходилося в доброму і відмінному стані проти 65% в подібний період минулого року. Також відзначимо, що остаточно сівба

олійної закінчилася в ц.р. лише до середини липня, тоді як минулого року – до кінця червня. Ураховуючи, що строки проведення польових робіт відставали, відповідно і збиральна кампанія сої в США стартувала із затримкою: станом на 30 вересня польові роботи було проведено на 7% від плану, що значно поступається показнику на аналогічну дату минулого року (22%) і в середньому за 5 років (20%).

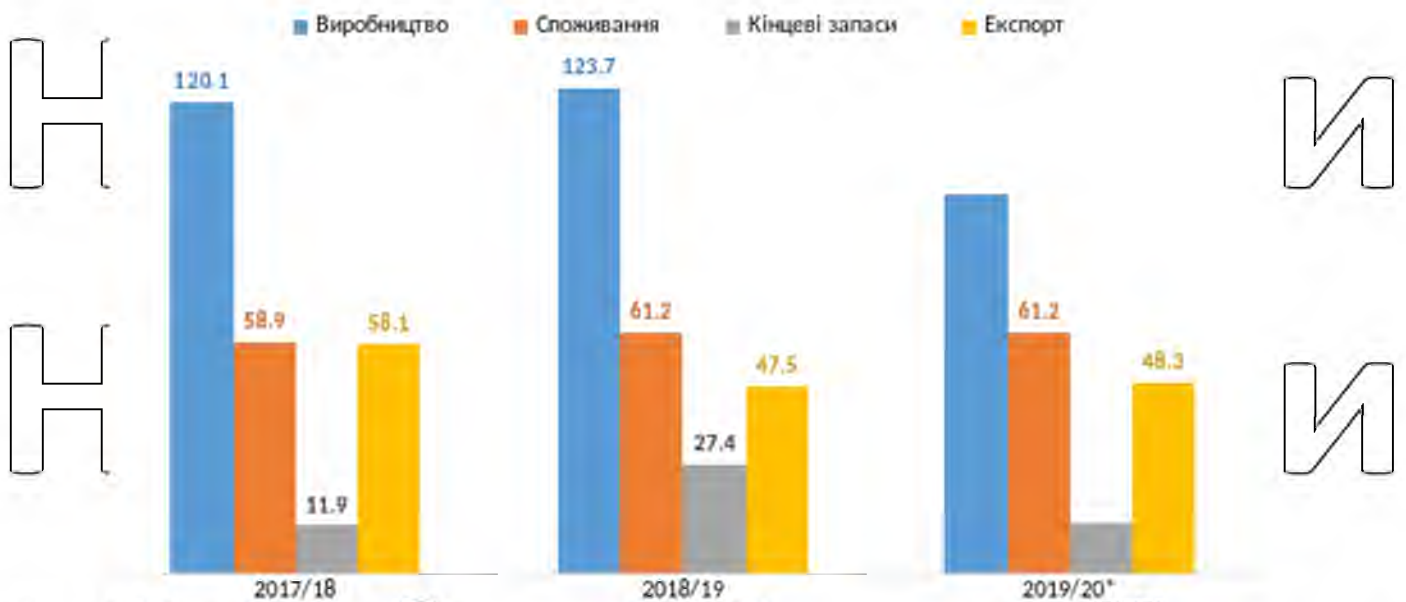

Рис. 3.2. Динаміка виробництва та споживання сої в США, млн. тонн

Джерело: [24]

Південної Америки, то в 2019/20р. експерти Oil World прогнозують, що сумарна частка виробництва олійної в даному регіоні, включаючи Бразилію, Аргентину, Парагвай, Уругвай і Болівію, складе близько 57% від світового балансу, що вище за показник попереднього сезону (52%).

Однак, незважаючи на очікуване збільшення виробництва в Південній Америці, на даний момент у зазначених країнах фіксується посуха, що може призвести до знижувальних коригувань надалі.

Зокрема, нестача опадів може сприяти тільки погіршенню врожайності соєвих бобів у Бразилії. Так, через посуху в країні вже зараз спостерігаються відставання темпів сівби сої в ключових регіонах-виробниках. [47]

У штаті Мату-Гросу, за переконаннями експертів агроекономічного інституту Пинеа, сівбу олійної станом на 1 жовтня було проведено лише на 1,6% від плану, в той час, як минулого року до зазначеного часу аграріями було засіяно 4,3% запланованих площ. У штаті Парана також фіксувалося відставання сівби до вказаної дати польові роботи було проведено на 3% від плану. Загалом по країні посівну кампанію було проведено на 1% від плану, що нижче як за торішній показник (4,6%), так і середньорічний (2,3%).

Проте, поки експерти прогнозують урожай олійної в країні в 2019/20р. на рівні 124 млн. тонн, що на 5% вище за результат попереднього сезону (117,6 млн. тонн).

Кінцеві запаси олійної в Бразилії в новому сезоні можуть дещо підвищитися – до 2,6 млн. тонн проти лише 1,86 млн. тонн попереднього року, що, тим не менш, істотно нижче за обсяги запасів до початку активних відвантажень сої до Китаю.

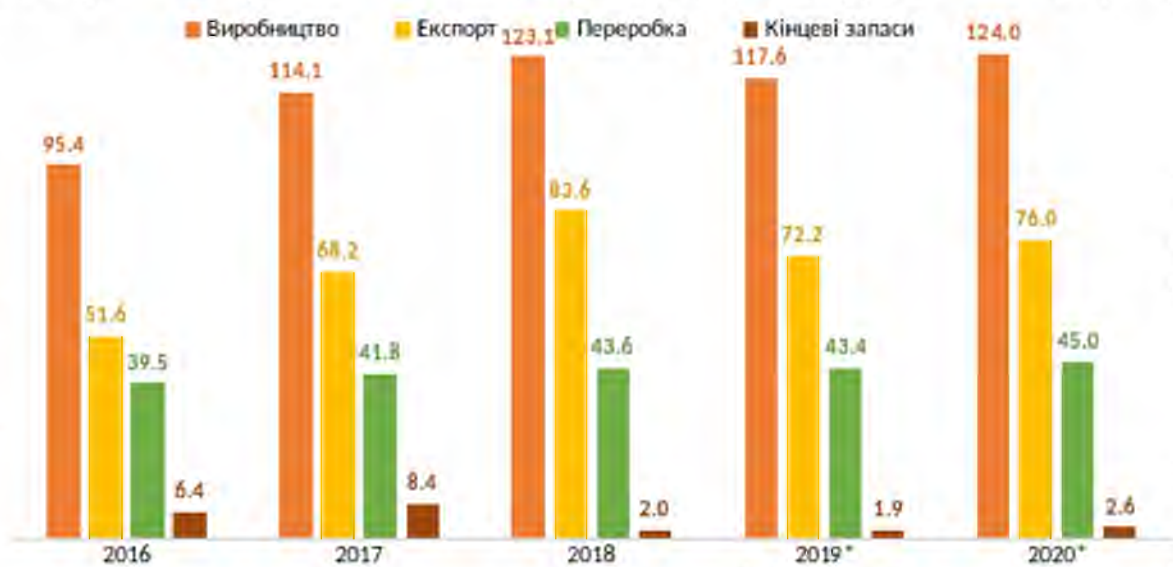

Рис. 3.3 Динаміка виробництва та споживання сої в Бразилії, млн. тонн

Джерело [24]

Схожа ситуація спостерігається і в Аргентині, при тому, що посівні площі під олійною було збільшено на 0,2-0,3 млн. га – до близько 17,2 млн. га. Внаслідок цього, за оцінками експертів Oil World, урожай сої в 2020 р. може скоротитися до 53-54 млн. тонн проти 55,6 млн. тонн попереднього року.

Виробництво олійної у Парагваї та Уругваї в 2019/20 МРО за прогнозами експертів, може зрости до 10,5 (+2) і 3,1 (+0,2) млн. тонн відповідно.

Рис. 3.4 Динаміка виробництва сої в Латинській Америці

Джерело: [24]

Варто відзначити, що, за очікуваннями аналітиків, Китай може інвестувати в аграрне виробництво й інфраструктуру країн Південної Америки (Аргентина, Бразилія, Болівія та ін.) з метою збільшення експортного потенціалу даних країн.

Якщо говорити про сам Китай, який є четвертим за величиною виробником олійної в світі, то в 2019/20р. виробництво соєвих бобів може підвищитися, за прогнозами Oil World, до 15,3 млн. тонн проти 14,5 млн. тонн в попередньому році, а за прогнозами USDA, досягти рекордно високого показника – 17,1 млн. тонн (+7,5% на рік). При цьому відзначається, що раніше річний приріст урожаю сої в КНР оцінювався в 1,5 млн. тонн, але погодні умови внесли свої корективи, і експерти знизили оцінки площ під олійною, внаслідок чого річний приріст виробництва сої оцінюється в 0,8 млн. тонн.

Зазначимо, що валовий збір олійної в новому сезоні може знизитися в Канаді – до 6,5 млн. тонн (-11%) та Індії – до 9,6 млн. тонн (-8,5%).

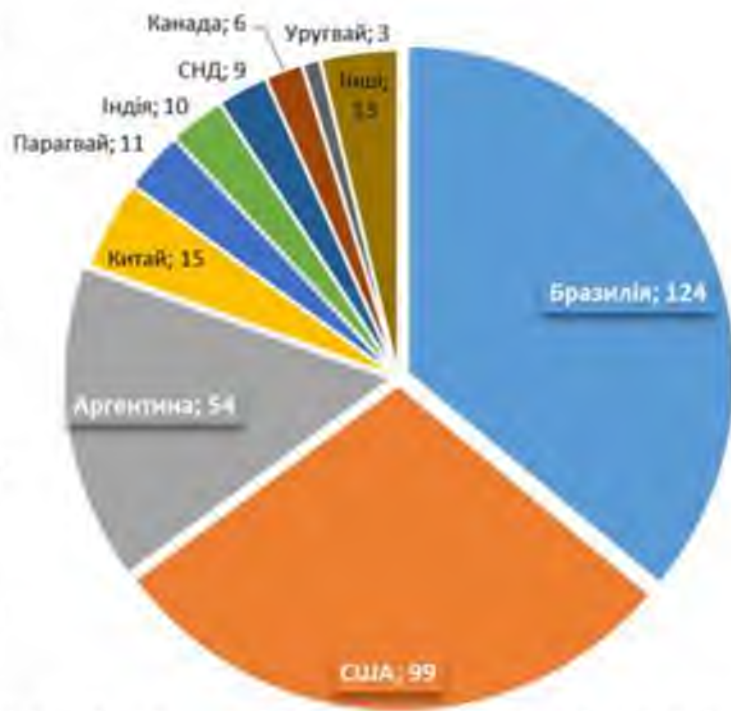

Рис. 3.5 Світове виробництво сої в 2019/2020рр., млн. тонн

Джерело: [24]

Розмовляючи про соєві боби, які займають лідируючу позицію серед виробництва всіх олійних культур, не можна не підмітити й обсяги їхньої переробки і виробництва соєвої олії та шроту.

Таким чином, за останніми прогнозами Oil World, незважаючи на скорочення світового виробництва сировини, обсяги світової переробки сої в 2019/20р. можуть досягти рекордних 304,6 млн. тонн.

При цьому вироблення соєвого шроту в новому сезоні, за очікуванням Oil World, може збільшитися на 2,1% - до 238,65 млн. тонн в основному через очікуване підвищення виробництва в США (+3% на рік), Бразилії (+6%), Аргентині (+3%), а також СС (+3%). Ця тенденція може бути зумовлена високим внутрішнім попитом на продукт у вказаних країнах, що, в свою чергу, може пояснюватися зацікавленістю тваринницької галузі даних країн у підвищенні відвантаження м'ясної продукції до Китаю, який був змушений скоротити в 2 рази поголів'я свиней через АЧС. При цьому зазначаємо, що у вересні ц.р. Аргентина після майже 20 років переговорів змогла укласти торговельну угоду з Китаєм, що дозволяє постачати аргентинський соєвий

шрот. Унаслідок цього обсяг поставок аргентинського соєвого шроту до Китаю в 2020 р. може досягти близько 2,3 млн. тонн, або приблизно 10% від загального обсягу виробництва продукту в країні.

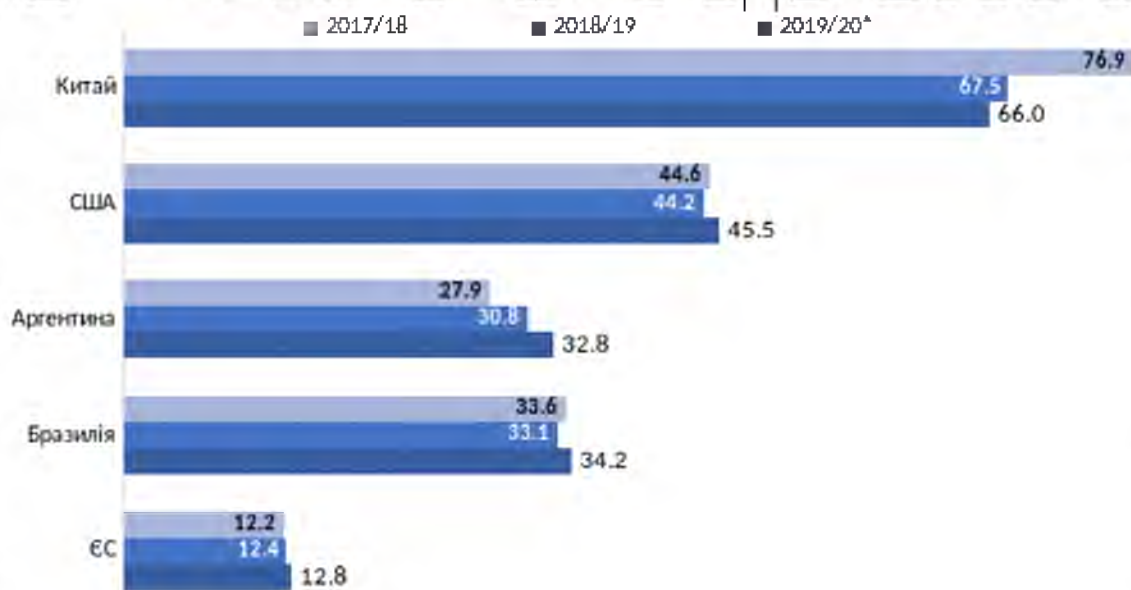

Рис. 3.6. ТОП - 5 виробників соєвого шроту млн. тонн

Джерело: [24]

Аналізуючи рисунок 3.6 бачимо, що Китай, зберігаючи за собою лідерську позицію з вироблення шроту в світі в новому сезоні, навпаки, скоротить його виробництво, знову ж через проблеми АЧС, що істотно знизило попит тваринницької галузі на ланий продукт.

Якщо говорити про вироблення соєвої олії в 2019/20р. то, за оцінками USDA, в розрізі ТОП-5 країн-виробників продукту виявлятиметься аналогічна тенденція: виробництво збільшиться у США – до 11,1 млн. тонн (+1%), Аргентині – до 8,5 млн. тонн (+8%), Бразилії – до 9,1 млн. тонн (+2%) і в Євросоюзі – до 3 млн. тонн (-1%), тоді як Китай зменшить вироблення продукту на 3% на рік.

При цьому Аргентина може збільшити експорт соєвої олії в 2019/20р. до рекордних 5,95 млн. тонн проти 5,5 млн. тонн у сезоні-2018/19 на тлі активного попиту Індії.

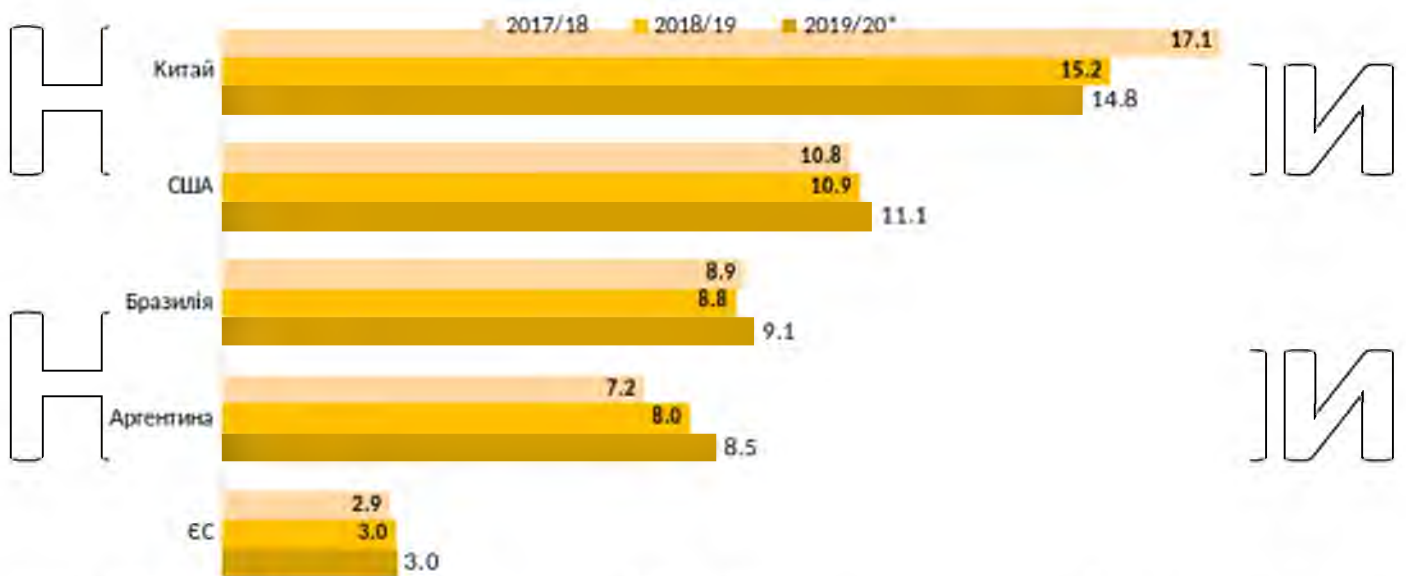

Рис. 3.7 Топ-5 виробників соєвої олії млн. тонн

Джерело: [24]

Уже другий сезон поспіль торговельний конфлікт між США та Китаєм

залишається одним з основних факторів впливу на світовий ринок соєвих

бобів. Постійна обопільна «перепалка» митом між країнами щоразу

призводить до волатильності цін на світовому ринку. [55]

Водночас вже зараз спостерігається підвищення попиту китайських імпортерів

на соєві боби зі США. Так, за останні декілька місяців зафіксовується

зростання поставок американської олійної до КНР. У серпні відвантаження сої

зі США до КНР збільшилося майже до 2 млн. тонн. Крім того, у вересні влада

Китаю дозволила імпорту до 6 млн. тонн американського продукту. Дана

ситуація знову ж може бути обумовлена довгим торговим конфліктом між

країнами і тим, що країни намагаються знайти взаємовигідне рішення.

У свою чергу, відвантаження сої з Бразилії прогнозовано знижувалося через

скорочення пропозиції олійної в країні перед надходженням нового врожаю

сої на ринок, особливо враховуючи, що бразильські продавці минулого сезону

експортували практично всі доступні обсяги олійної на хвилі активного

попиту з боку Китаю. [54]

Проте, Китай не може повністю відмовитися від імпорту сої зі США, а

доступних обсягів продукту на світовому ринку недостатньо, щоб

задовольнити попит найбільшого світового імпортера та споживача олійної. Навіть, не дивлячись на те, що в Китаї не було усунено проблему АЧС, через яку поголів'я свиней скоротилося майже вдвічі, внаслідок чого вважалося, що країна може знизити імпортний попит на олію для своєї переробної промисловості.

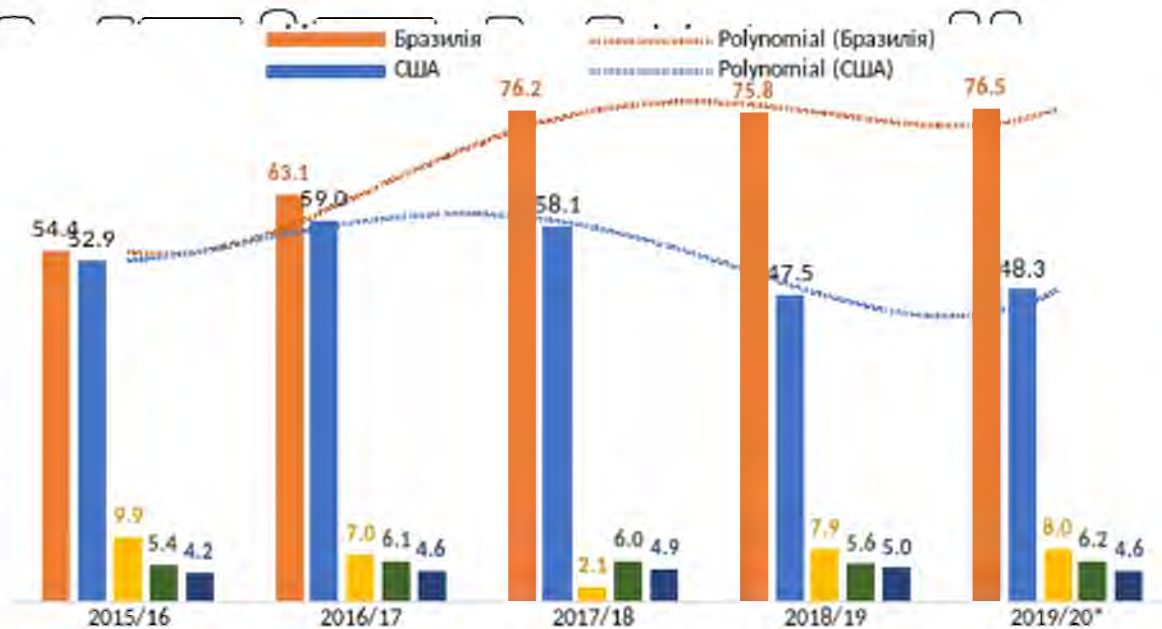

Рис. 3.8. Динаміка світового експорту сої млн. тонн
Джерело: [24]

Інакше кажучи, поки між США та Китаєм не буде вирішено торговий конфлікт і скасовано мито при постачанні американської сої до Китаю, Аргентина та Бразилія будуть головними постачальниками сої до країни. Зазначимо також, що цього року спостерігається збільшення експорту російської сої до Китаю завдяки тому, що Росія та Китай підписали план співпраці у сфері розвитку виробництва й експорту олійної продукції, що передбачає збільшення посівних площ російською стороною та створення нових виробничих переробних потужностей, а китайською – збільшення закупівель російських соєвих бобів.

Якщо розмовляти про постачання сої на світовий ринок найбільшими країнами-експортерами, то Бразилія може знову розширити експорт олійною до нового рекордного рівня в 76,5 млн. тонн (+1% на рік). Таким чином, країна забезпечить соєю 51% від загального світового експорту. [33]

Аргентина останніми місяцями також збільшує відвантаження сої до Китаю, і поточного року, загальний обсяг експорту може збільшитися до 8 млн. тонн проти 7,9 млн. тонн попереднього сезону, що, тим не менш, поступається рекордному показнику в 2015/16р. (9,9 млн. тонн).

При цьому багато аналітиків зазначають, що експортний потенціал зазначених країн залежатиме від обсягів урожаю, який, у свою чергу, багато в чому залежить від погодних умов.

Якщо казати щодо другого найбільшого ринку збуту соєвих бобів – ЄС, то основні обсяги олійної до країн блоку постачаються з Бразилії, США та Канади. Зокрема, згідно з оцінками експертів Європейської комісії, поточного сезону (1 липня – 6 жовтня) країни ЄС імпортували 3,3 млн. тонн олійної. При цьому частка поставок поточного сезону з Бразилії оцінюється в 41%, зі США – 36% і з Канади – 9%.

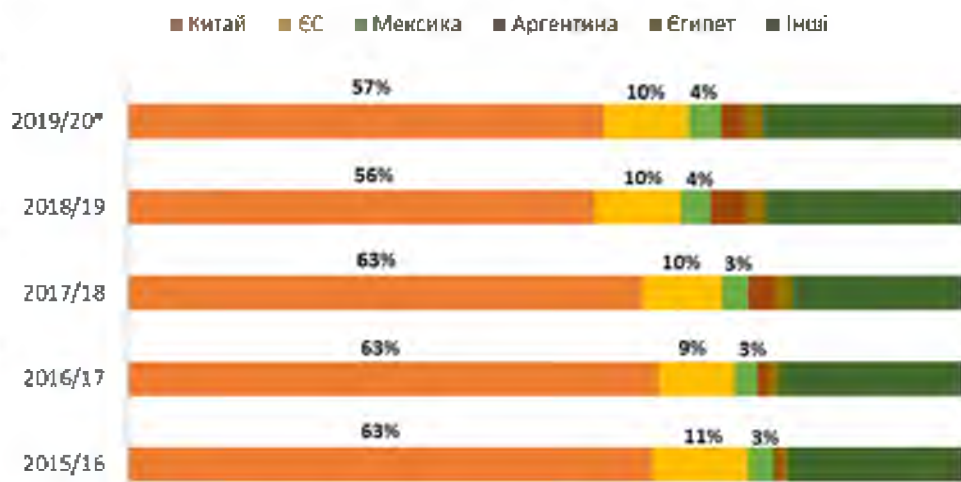

Рис. 3.9. Топ-5 імпортерів соєвих бобів.

Джерело: [24]

В загальному, світовий ринок сої в новому сезоні залишиться під вагомим впливом подальшого розвитку відносин між США та КНР, які стали каталізатором реструктуризації даного сегменту і перебудови торгових потоків. При цьому навіть за умов обмеженої обопільним митом торгівлі ці країни лишаються залежними одна від одної, а також продовжуватимуть впливати на всіх учасників ринку. В свою чергу, зростаюча частина ринку дозволяє проглядати варіанти торгівлі соєвими бобами з іншими країнами та

в цілому розвивати дану галузь як у сегменті сировини, так і продуктів переробки.

НУБІП УКРАЇНИ

3.2 Удосконалення механізмів державного регулювання ринку соєвої продукції.

НУБІП УКРАЇНИ

Здійснювання експортних операцій в Україні впроваджується Законами України; Указами Президента України; Декретами Кабінету Міністрів України; Положеннями Міністерства економіки України, Міністерства

Зовнішньоекономічних Зв'язків, та іншими міністерствами і відомствами, що

НУБІП УКРАЇНИ

налагоджують окремі питання тарифного і нетарифного походження; угодами,

укладеними Україною з іншими країнами та іншими законодавчими актами

України. Законодавчою базою здійснення зовнішньоторговельних операцій є

Митний кодекс України, Закон України "Про зовнішньоекономічну

діяльність", укази Державних органів та інституцій України.

НУБІП УКРАЇНИ

Експортування товарів за межі митної території України в режимі експорту передбачає:

1) подачу митному органу документів, що засвідчують підстави та умови вивезення товарів за межі митної території України;

НУБІП УКРАЇНИ

2) виплату податків і зборів, які встановлені на експорт товарів;

3) дотримання експортером усіх вимог, які передбачені законодавством.

Експорт — це митний режим, відповідно до якого товари вивозяться за межі

митної території України для широкого обігу без зобов'язання про їх

повернення на цю територію та без встановлення обставин їх використання за

НУБІП УКРАЇНИ

межами митної території України.

По-перше основою регулювання функціонування підприємств України на зовнішніх ринках є Закон "Про зовнішньоекономічну діяльність", який дає

визначення основним термінам, застосовуваним у досвіді

НУБІП УКРАЇНИ

зовнішньоекономічної діяльності, закріплює основні принципи і правила

здійснення зовнішньоекономічної діяльності; формує коло суб'єктів

зовнішньоекономічної діяльності, їх права та обов'язки; несе черелік

можливих видів зовнішньоекономічної діяльності; законодавчо закріплює регулювання зовнішньоекономічної діяльності; наладжує економічні відносини України з іншими державами та міжнародними міжурядовими організаціями; захищає права та інтереси держави і суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; зумовлює відповідальність України як держави і суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності при порушенні ними Законів України чи обов'язків, пов'язаних з виконанням контракту, а також визначає застосовувані до них санкції.

Згідно з даними законів до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності відносяться: - фізичні особи, які мають громадянську правосдатність і дієздатність, а також завжди проживають на території України; - юридичні особи, зареєстровані як такі в Україні і які мають постійне місцезнаходження на території України; - об'єднання фізичних, юридичних, фізичних та юридичних осіб; - структурні одиниці закордонних суб'єктів господарської діяльності; - Україна в фігурі її органів; - інші держави та ін. Потрібною умовою перетинання митного кордону України при експорті продукції є реалізація митних формальностей, порядок здійснення яких регулюється Законами України "Про митну справу в Україні" та "Про Єдиний митний

тариф", а також Митним Кодексом України. Відповідно до закону "Про митну справу в Україні" Україна, як незалежна держава самостійно створює власну митну систему і здійснює митну справу. Згідно до закону "Про Єдиний митний тариф": Єдиний митний тариф України - це систематизований звід ставок мита, яким обкладаються товари та інші предмети, що ввозяться на митну територію України або вивозяться за межі цієї території. Єдиний митний тариф України визначається згідно з цим Законом та міжнародними договорами України[17]. Мито, що стягується митницею, позначає собою податок на товари та інші предмети, які переміщуються через митний кордон

України [16]. При укладенні договорів про здійснення експортних операцій контрагенти зобов'язані використовувати затверджені Міністерством Зовнішньоекономічних зв'язків "Положення про форму

зовнішньоекономічного контракту", яке закріплює основні умови укладання договорів купівлі-продажу [38]. А деякі аспекти цих договорів закріплені у спеціальних правових актах. Здійснення платежів у іноземній валюті

регулюється Декретами Кабінету Міністрів України "Про систему валютного регулювання і валютного контролю" і "Про тимчасовий порядок використання

надходжень в іноземній валюті", а також Законом України "Про порядок розрахунків в іноземній валюті". Перераховані вище документи, встановлюють режим здійснення валютних операцій на території України,

визначені принципи валютного регулювання, повноваження державних органів, права й обов'язки суб'єктів валютних відносин. Згідно з Декретом

Кабінету Міністрів України "Про систему валютного регулювання і валютного контролю" експорт є валютною операцією, бо експорт пов'язаний з

використанням валютних цінностей в міжнародному обігу як засобу платежу [18].

Ціллю митного оформлення є засвідчення відомостей, отриманих під час митного контролю товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, та оформлення результатів такого контролю, а також

статистичного обліку ввезення на митну територію України, вивезення за її межі і транзиту через її територію товарів і транспортних засобів. Митне

оформлення здійснюється посадовими особами митного органу. Операції митного оформлення, порядок їх здійснення, а також форми митних

декларацій та інших документів, що застосовуються під час митного оформлення товарів і транспортних засобів, окреслюються Кабінетом

Міністрів України. Митне оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через

митний кордон України резидентами (крім громадян), крім випадків переміщення товарів і транспортних засобів через терени України у режимі

транзиту, здійснюється митними органами, у зонах діяльності яких розташовані ці резиденти. У випадках, які визначені Кабінетом Міністрів

України, митне оформлення в іншому митному органі може здійснюватися за

письмовими погодженнями між цим митним органом і митним органом, у зоні діяльності якого розташований відповідний резидент [27].

Упорядкованість квотування і ліцензування експорту визначає Декрет Кабінету Міністрів України "Про квотування і ліцензування експорту товарів (робіт, послуг)", згідно з яким рішення про впровадження режиму ліцензування та квотування експорту (імпорту) приймається Кабінетом Міністрів України за поданням Міністерства економіки України з визначенням списку конкретних товарів (робіт, послуг), що підпадають під режим ліцензування та квотування, і строків дії цього [10].

Визначальними нормативними актами, які стосуються ЗЕД, є "Митний кодекс України" та "Єдиний митний тариф", який затверджений Законом України від 05 лютого 1992 р. (з відповідними змінами), низка інших законів та підзаконних нормативних актів. Митний кодекс України встановлює загальні засади митного контролю, порядку подання та оформлення документів [17].

При укладенні договорів про здійснення експортних операцій контрагенти зобов'язані використовувати затверджені Міністерством Зовнішньоекономічних Зв'язків "Положення про форму зовнішньоекономічного контракту", котре закріплює основні умови укладання договорів купівлі-продажу [16].

На даний момент в Україні склалася доволі непростя ситуація із регулюванням експорту-імпорту сільськогосподарської продукції. Основна перешкода для українського експорту в ЄС - невідповідність продукції стандартам якості, які ухвалені у ЄС. На цей момент лише половину вітчизняних стандартів для сільськогосподарської продукції погоджено з міжнародними стандартами, для продовольчої промисловості показник не перевищує одну третину [27].

Експортний та імпорتنний контроль під час переміщення сільськогосподарської продукції, відноситься до повноважень кількох органів.

Деякі з них мають пряме відношення до цієї діяльності (Держмитком, Державна прикордонна служба), а інші опосередковано беруть участь у гарантії контролю при переміщенні товарів через кордон.

Місце здійснення митного оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України нерезидентами (крім громадян), визначається Кабінетом Міністрів України.

Митне оформлення товарів і транспортних засобів, що рухаються через територію України у режимі транзиту, здійснюється митним органом за місцем ввезення цих товарів і транспортних засобів на митну територію України.

Відповідно до закону Міністерства Інфраструктури №644 від 21.11.2000 перевезення сої допускається насипом.

В Україні набув чинності наказ Міністерства охорони здоров'я України № 971 від 9 листопада 2010 року про затвердження переліку харчових продуктів, в яких здійснюється контроль вмісту генетично модифікованих організмів (ГМО). Технічні умови; на сою – ДСТУ 4964: 2008 Соя.

Згідно з документом, до цього переліку входить: соя, соєві боби і проростки, концентрат соєвого білка і його текстуровані форми, ізолят і гідролізат соєвого білка, соєве борошно і його текстуровані форми, замітник молока (соєве молоко), замітник сухого молока (сухе соєве молоко), консервована соя, варені або смажені соєві боби, смажене соєве борошно, а також продукти,

отримані з використанням ізоляту соєвого білка, концентрату соєвого білка, гідролізату соєвого білка, соєвого борошна, сухого соєвого молока, ферментизовані соєві продукти, соєва паста і продукти з її використанням,

соєвий соус, продукти, що одержані або містять соєве молоко (тофу, квашені напої, морозиво, майонез), соєва олія нерафінована або рафінована, соєвий лецитин і продукти, отримані або виготовлені з використанням зазначених продуктів. Верховна Рада прийняла за основу і в цілому законопроект №9239

"Про затвердження ставок вивізного (експортного) мита на відокремлені види аграрних культур", зберегла на ячмінь і ввела на експорт сої, ріпаку та

соняшникової олії." Законопроектом передбачається внести зміни до Закону України „Про внесення змін до Податкового кодексу України та про ставки вивізного (експортного) мита на деякі види зернових культур", згідно зі

змiнами, тепер експорт соєвих бобiв i рiпаку з України буде обкладатися митом у розмiрi 3%, але не бiльше 2 євро за тoнну.

Закону України "Про державну систематичнiсть бiологiчної безпеки при створеннi, випробуваннi, транспортуваннi та використаннi генетично-модифiкованих органiзмiв". На пiдставi викладеного просять вимагати у продавцiв при прийманнi зерна (рiпак, ячмiнь, жито, горох, гречка, кукурудза, соя, просо, соняшник, овес) супровiднi документи на показники безпеки та наявнiсть або вiдсутнiсть ГМО.

Закон України Про ставки вивiзного (експортного) мита на окремi види сiльськогосподарської продукцiї, а саме на соєвi боби ставка вивiзного (експортного) мита у вiдсотках митної вартостi товару 12 %, але не менш як 33 євро за одну тoнну.

3.3 Стратегiя розвитку експортного потенцiалу ринку олійних культур за умов iнтеграцiйних процесiв.

Збiльшення цiн на олію у свiтi, яке виявляється з початку року, привертає увагу до глобального ринку олійних культур. Наслiдки пандемії COVID-19 та стимуляцiйнi монетарнi заходи з її подолання бiльшою мiрою спричинили iнфляцiйнє зростання цiн на всiх ринках продовольства та сировини. Важливо знайти ефектнi механiзми й iнструменти зменшення впливу цiнкової волатильностi ринку на iнтереси споживачiв, виробникiв, переробних пiдприємств i держави. [43]

Аналізуючи показники iнформацiї Державної служби статистики, на внутрiшньому ринку України iндекс споживчих цiн на олію соняшникову в сiчні-березні 2021 року зрiс, вiдповiдно, на 102,9%; 107,6 i 109,7 %.

Обставини, що склалися на вiтчизняному ринку рослинної олії, нинi характернi не тiльки Україні, але i для багатьох країн свiту i безпосередньо пов'язана з глобальними тенденцiями пост-ковiдного iнфляцiйного зростання цiн на всiх ринках продовольства та сировини. До вiрiшального часу цiни на рослинну олію були вiдносно стабiльними завдяки високій пропозицiї та

щорічному зростанню виробництва. Однак, за останні місяці ціни на неї досить швидкими темпами почали зростати.

Відповідно до опублікованої доповіді на сайті FAO (Міжнародної організації з сільського господарства і продовольства ООН), індекс цін на основні рослинні олії досягнув максимального рівня. Фахівці мотивують це передусім

зростанням біржових котирувань на пальмову, соняшникову та соєву олії в умовах активного попиту на світових ринках.

У лютому 2021 року індекс цін на насіння основних олійних культур і далі зростав дев'ятий місяць поспіль, набравши 2,1 пункту (або 1,6%) і досягнув восьмирічного максимуму. Індекс рослинної олії в лютому набрав ще 8,6 пункту (або 6,2%), що є найвищим рівнем з квітня 2012 року (рис. 3.10).

Рис. 3.10 Динаміка світових цін на рослинну олію за 2000–2021 рр.

Джерело: [8]

Різке зростання цін на рослинну олію у світі пояснюється тогорічним глобальним зниженням виробництва олійних культур, що вплинуло на їх пропозицію на ринку та підвищення ціни, за якою переробні підприємства й покупці купують насіння в господарствах. Пропозиція олійних культур у 2019/20 рр. досягла 275,6 млн. тонн проти 283,1 млн. тонн у 2018/19 маркетинговому періоді. Водночас споживання лишилося майже на одному і тому самому рівні (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Глобальний ринок олійних культур і продуктів їх переробки.

	2018/19	2019/20 оцінка	2020/21 прогноз	Зміна 2020/21 до 2019/20
	млн тонн			%
<i>Усього по олійних культурах</i>				
Виробництво	611	587,3	613,3	4,4
<i>Олійні ядра</i>				
Виробництво	241,7	235,1	243,3	3,5
Пропозиція	283,1	275,6	279,7	1,5
Споживання	242,1	241,5	244,8	1,4
Торгівля	132,2	135,1	136,3	0,9
Глобальний коефіцієнт використання запасів, %	16,7	15,1	14,1	
Відношення експорту до запасів, %	13,4	11,5	10,1	
<i>Шрот/макуха</i>				
Виробництво	158,3	150,0	158,7	5,8
Пропозиція	189,3	183,6	188,7	2,8
Споживання	152,9	156,5	159,4	1,9
Торгівля	98,8	104,5	104,9	0,4
Глобальний коефіцієнт використання запасів, %	22,0	19,2	18,2	
Відношення експорту до запасів, %	16,2	12,2	10,4	
Індекс цін FAO січень-грудень (2014-2016 = 100%)	2018	2019	2020 січень-грудень	Зміна 2020/21 до 2019/20
Олійні культури	93	86	92	5,1
Шрот/макуха	94	80	87	9,5
Рослинні олії	98	83	94	16,9

Джерело: [8]

Одночасно аналіз зміни індексу цін FAO у 2020/21 маркетинговому періоді до 2019/20 показує, що ціни на рослинні олії зросли максимально, як порівняти з олійними культурами та другорядними продуктами їх переробки (шрот/макуха). Таким чином, висвітлити різке підвищення цін на рослинні олії тільки фактором зменшення пропозиції олійних культур унаслідок торішнього скорочення їх виробництва однозначно доволі складно.[44] Є також інші чинники, що спричинили глобальне підвищення цін на рослинну олію. Якщо це питання досліджувати професійно, то варто розглянути ситуацію в окремих країнах світу.

У вересневому звіті USDA відбулися перемини в постачанні та використанні соєвих бобів США на 2021/22 роки, що включають вищі початкові запаси, виробництво, експорт та кінцеві запаси.[47]

Початкові запаси показують зниження прогнозованого масштабу за 2020/21 рік. За прогнозами, виробництво сої буде 4,4 мільярда бушелів, що на 35 мільйонів більше, при меншій площі, та складатиме 50,6 бушелів з гектара. Зібрана площа зменшилася на 0,3 млн. від прогнозу на серпень.

Передбачення виготовлення соєвих бобів знизилося на 25 мільйонів бушелів, що відображає зменшення прогнозу на вітчизняне виробництво соєвого шроту [42]

Передбачення експорту сої посилюється на 35 мільйонів бушелів через збільшення поставок та зменшення цін.

Експерти очікують, що кінцеві запаси складуть 185 мільйонів бушелів, що на 30 мільйонів більше, ніж минулого місяця.

Серед інших змін даного місяця - зниження виробництва арахісу та збільшення виробництва насіння бавовни. Ціни на сою та соєвий шрот на 2021/22 рр. зменшились, порівняно з попередніми прогнозами.

Середня вартість на сою в США за сезон передбачається на рівні 12,90 доларів за бушель, що на 80 % нижче. Прогнозується, що ціна на соєвий шрот становитиме 360 доларів за тонну, що на 25 доларів нижче. Прогноз цін на соєву олію не змінюється та становить 65 центів за фунт.

Прогнози попиту та пропозиції на іноземні олійні культури на 2021/22 роки включають в собі початкові запаси та зниження виробництва та експорту.

Іноземне виготовлення олійних культур знизилося на 1,5 млн. тонн до 499,8 млн., це зумовлено в основному внаслідок зниження виробництва ріпаку для Канади та ЄС. Певною мірою компенсується збільшення виробництва ріпаку в Австралії та збільшення виробництва арахісу в Індії.

Відповідно до нещодавніх урядових звітів, урожай ріпаку в Канаді знизився на 2,0 млн. тонн до 14 млн. [7]

Скорочення поставки ріпаку для Канади призводить до зниження експорту олійних культур та продуктів до ЄС, Китаю та США. Як наслідок, низький світовий запас ріпаку компенсується збільшенням початкових запасів сої, що головним чином обумовлене вищим, ніж очікувалося, імпортом Китаю

2020/21 років. Більш високі початкові запаси для Китаю та вищі кінцеві запаси США складають збільшення світових кінцевих запасів сої 2021/22 років, які збільшені на 2,7 млн. тонн до 98,9 млн. Це одна відчутна зміна олійних

культур включає збільшення імпорту соєвого шроту для Індії, оскільки уряд дозволяє поставку соєвого шроту з генетично модифікованої сої до 31 жовтня.

Світові тренди й зміна кон'юнктури світового ринку олійних культур і продуктів їх переробки свідчить про істотне зростання світового попиту на них, зокрема в країнах Азії, де використовується понад 55% усього обсягу.

Головний попит на рослинну олію формують три країни світу зі значною кількістю населенням — Китай, Індія та Індонезія. Також багатообіцяючим експортним напрямом для основних рослинних олій є висхідні продовольчі ринки Бангладеш, Пакистану, Філіппін, Туреччини та Кореї (табл. 3.2).

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

Таблиця 3.2

Глобальний ринок олійних культур і продуктів переробки в розрізі континентів та окремих країн світу млн. тонн

	Імпорт			Експорт			Використання (споживання)		
	16/17- 18/19 середнє	2019/20	2020/21	16/17- 18/19 середнє	2019/20	2020/21	16/17- 18/19 середнє	2019/20	2020/21
		очікування	прогноз		очікування	прогноз		очікування	прогноз
АЗІЯ	50,6	53,7	54,7	54,3	54,4	56,9	122,9	129,7	133,4
Бангладеш	2,5	2,3	2,5	-	-	-	2,9	2,8	3,0
Китай	10,9	14,4	14,1	0,6	0,6	0,7	42,5	44,6	45,4
Індія	15,5	14,8	15,7	0,2	0,3	0,2	25,7	25,5	26,6
Індонезія	0,1	0,1	0,1	31,2	30,7	33,0	14,4	17,9	18,9
Іран	1,5	1,1	1,2	0,1	-	-	2,2	2,2	2,2
Японія	1,4	1,4	1,4	-	-	-	3,3	3,4	3,4
Малайзія	1,6	1,7	1,9	18,3	18,5	18,4	5,1	5,3	5,4
Пакистан	3,4	3,5	3,6	0,1	0,1	0,1	5,3	5,4	5,6
Філіппіни	1,3	1,2	1,4	1,0	1,0	1,0	2,2	2,2	2,4
Республіка Корея	1,3	1,5	1,5	-	-	-	1,7	1,9	1,9
Сінгапур	1,0	0,9	1,0	0,2	0,2	0,3	0,7	0,7	0,8
Туреччина	1,8	1,9	1,8	0,6	0,7	0,9	3,3	3,4	3,3
АФРИКА	12,0	11,9	12,1	1,9	2,2	2,1	19,3	19,9	20,4
Алжир	0,9	1,0	1,0	0,1	-	0,1	1,0	1,1	1,1
Єгипет	2,1	1,9	2,0	0,2	0,2	0,2	2,7	2,8	2,9
Нігерія	1,5	1,4	1,6	0,1	0,2	0,1	3,3	3,5	3,7
Південна Африка	0,9	0,9	0,9	-	-	-	1,5	1,6	1,5
ЦЕНТРАЛЬНА АМЕРИКА І КАРИБСЬКІ ОСТРОВИ	2,6	2,7	2,6	1,6	1,7	1,8	5,5	5,8	5,8
Мексика	1,5	1,6	1,6	-	-	-	3,7	3,9	4,0
ПІВДЕННА АМЕРИКА	3,2	3,2	3,3	10,2	10,7	10,9	15,5	19,3	19,5
Аргентина	-	0,1	0,1	6,1	6,6	6,6	3,9	3,8	3,7
Бразилія	0,6	0,6	0,6	1,6	1,7	1,6	9,6	10,4	10,6
Парагвай	-	-	-	0,7	0,7	0,7	0,1	0,1	0,1
Уругвай	0,1	0,1	0,1	-	-	-	0,1	0,1	0,1
ПІВНІЧНА АМЕРИКА	5,6	5,7	5,8	7,4	8,0	7,8	22,3	23,0	23,3
Канада	0,4	0,4	0,5	3,9	4,2	4,3	1,5	1,8	1,9
США	5,1	5,3	5,3	3,5	3,8	3,6	20,7	21,1	21,5
ЄВРОПА	16,2	17,1	17,2	13,4	15,1	14,9	41,0	42,4	41,1
ЄС	13,2	14,0	13,7	3,2	3,5	3,6	33,9	35,3	33,6
Російська Федерація	1,5	1,6	1,6	3,5	4,9	4,5	4,5	4,5	4,5
Україна	0,3	0,3	0,3	6,1	7,1	6,2	0,9	1,0	0,9
ОКЕАНІЯ	0,7	0,8	0,8	2,0	1,9	2,0	1,3	1,4	1,4
Австралія	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7	1,0	1,0	1,0
СВІТ	90,8	95,0	96,5	90,8	95,0	96,4	230,9	241,5	244,8
Країни з низьким рівнем доходу та продовольчим дефіцитом	25,9	25,4	26,4	1,7	1,9	1,8	41,6	41,6	43,2
Найменш розвинуті країни	8,5	8,4	8,6	0,7	0,8	0,8	12,1	12,2	12,3

Джерело: [8]

З найкращим імпорт олійних культур і продуктів їх переробки до країн Азії спрямовується в основному до Китаю та Індії, тоді як Індонезія споживає здебільшого пальмову олію власного виробництва та є першочерговим її світовим експортером разом із Малайзією.

Близько 80% світового ринку соняшникової олії формують Росія та Україна.

Торішнє зменшення врожаю соняшнику за умови збереження високого

глобального попиту на олію спричиняє зростання як світових, так і внутрішніх цін.

З завданням стабілізації внутрішніх цін і гарантування продовольчої безпеки на державному рівні останніми місяцями вживаються заходи, зокрема регулятивного характеру, цілеспрямовані на обмеження експорту. Можна визнати їх вимущеними кроками, які зумовлені необхідністю запобігання подальшому збільшенню внутрішніх цін на рослинну олію, яка є одним із соціально важливих продовольчих продуктів для населення. Однак ці заходи

не мають змоги повною мірою викреслити наявну не один рік проблему олійної галузі, що пов'язана із її екстенсивним розвитком. [40]

Підвищення середньої врожайності вирощування олійних культур і, зокрема соняшнику, що найменше на 20–30% забезпечить зниження в середньостроковій перспективі негативного впливу кон'юнктури зовнішнього ринку на внутрішню цінову ситуацію, пов'язану зі зростанням глобального попиту на рослинну олію, а також дозволить розширити експортні можливості галузі та вітчизняних переробних підприємств. Передусім нині потрібно впроваджувати у виробництво нові врожайні сорти й гібриди олійних культур із високим умістом олії та удосконалювати технології їх вирощування в

напрямі інтенсифікації та дотримання науково обґрунтованих змін. [34]

Звіт USDA приніс непередбачувані дані на ринок олійних культур. Світове виробництво олійних скоротилося на 0,05% до 457,35 млн. т., зокрема виробництво сої зменшилось на 0,85% до 257 млн. т, через посушливу погоду в Південноамериканських країнах, яка триває вже майже 3 місяці.

Виробництво ріпаку та соняшнику навпаки збільшилось, відповідно на 0,74% – 60,28 млн. т, та 4,65% – 38,94 млн. т. [20]

Експерти в цьому місяці зменшили виробництво сої в Бразилії на 1 млн. т. (74 млн. т), і в Аргентині на 1,5 млн. т. (50,5 млн. т), а в США передрекли збільшення на 0,34% – 83,172 млн. т. Кінцеві запаси в Аргентині зменшились на 0,5 млн. т, до 22,4 млн. т, Бразилія також не відстає від свого сусіда і

аналітики зменшили свої очікування щодо виробництва на (8,11%) до 17,36 млн. т. Щодо експорту олійної в світі, можемо зазначити, що:

- Експорт соєвих бобів з штатів зменшився на 680 тис. т до 34,7 млн. за низьких продажів.

- Експорт бразильської сої збільшився на 500 тис. тонн до 39,0 млн. підтримуючи зрощенням поставок в Китай.

- Експорт аргентинської сої скоротився на 1 млн. тонн до 9,8 млн. супроводжувалось зменшення експортних поставок, через погодні умови.

- ЄС-27 імпорт сої скоротився на 300 тис. т. до 12,0 млн. з урахуванням повільних темпів поставок з США.

- Турецький та Російський імпорт сої знизився на 200 тис. тонн кожен з них в очікуванні рясного врожаю соняшника в деяких регіонах, що призведе до зниження попиту на соєві боби.

- Експорт пальмової олії з Індонезії експерти США скоротили на 980 тис. т. до 17,9 млн. відображається підвищенням попиту на внутрішньому ринку.

- Експорт в Малайзії пальмова олії зріс до 810 тис. т. і становить 16,7 млн., що компенсує часткове скорочення експорту Індонезії.

Імпорт соєвих бобів в КНР (найбільший імпортер олійної в світі), так і втримався показник минулого місяця у 56,5 млн. т.

Після появи звіту USDA ціни на американську сою та зернові в Чикаго обвалились, через несподівано високі показники запасів олійної культури в

США, зросло на 19.59%, до 7,49 млн. т. Котирування закрились на позначці у 432.99 \$/т, що на 1.59% менше попередньої торгової сесії.

Всесвітнє виробництво ріпаку, невеликою мірою зменшилося на 106 тис. т., до 60,284 млн. т. Німеччина скоротила виробництво олійної на 100 тис. т. до 4 млн. т., Австралія активізувала виробництво ріпаку на 0.44 тис. т., до 2.94 млн. т., виробництво в Україні так і залишилося на позначці 1,5 млн. т.

Перехідні запаси в світі знизились на 484 тис. т. Китай зменшив запаси більше ніж на половину (52,57%) до 674 тис. т.

Ціна на товарній біржі (NYMEX) станом на 12 січня становила 577,91 \$/т., зменшилась на 0,16% проти попереднього дня. Аналітики USDA передбачають, що світове виробництво насіння соняшнику в 2021/22 становитиме: 38,935 млн. т., споживання – 37,261 млн. т., та експорт – 2,524

млн. т. Україна експортує на зовнішні ринки 850 тис. т, при виготовленні 9,5 млн. т, що на 1 млн. т. більше прогнозу минулого місяця. Україна і РФ займають перші місця з переробки за експорту соняшникової олії на зовнішні ринки. Ціни за котрими було законтрактовано насіння соняшнику на Аграрній

біржі озвучувались в діапазоні від 2050 – 5400 грн/т в залежності від умов поставки та якості продукції.

Виробництво соняшникової олії за даними звіту USDA прогнозується у 13,82 млн. т. В Україні прогноз склав 3,545 млн. т., приблизно весь обсяг відправляють на експорт (3,1 млн. т.). Внутрішнє використання оцінюється у 400-500 тис. т. За останній місяці на Аграрній біржі було законтрактовано 8,3

тис. т. зовнішньоекономічних контрактів в різні країни світу, за різними цінами які коливались в межах від 7168,8 грн/т (FOB) до 9727,2 грн/т на умовах (DDU).

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ВИСНОВКИ

Ринок сої – це складова ринку продовольства із сукупністю економічних відносин між суб'єктами господарювання, за допомогою яких здійснюється купівля-продаж сої та продуктів її переробки відповідно до законів ринкової економіки.

Ринок сої ще не досить стабільний, але в країнах збільшують площі посіву, урожайність і валовий збір, Україна теж може стати серйозним конкурентом на даному ринку.

Ціна на соєві боби змінюється дуже часто, з 15800 грн/тонну до 16200 грн/тонну. Реалізаційні канали розширюються, оскільки країни імпортери збільшують свій обсяг споживання.

Ринок сої можна сміливо вважати одним з найбільш швидкозростаючих аграрних ринків минулого століття. Світові експерти прогнозують лише подальше зростання ринку сої. Рентабельність вирощування сої в Україні є досить високою. Є можливості до розширення посівних площ. Перспективи розвитку ринків сої і соєвих продуктів в Україні зумовлені різними чинниками: внутрішніми і зовнішніми, економічними і соціальними.

Соєві продукти вважаються корисними для споживання і є життєво необхідними для людей у яких погано засвоюється звичайний молочний білок. Тож зростаючий попит населення на цей продукт як у світі загалом, так і в Україні зокрема пов'язаний з інтересом суспільства до здорового способу життя. Проте не можна сказати, що на українському ринку соєве молоко є заміником коров'ячого. Тим паче не можна сказати, що соєві продукти є їжею бідних, оскільки соєвий білок, який вважається найдешевшим, наразі в Україні є найдорожчим для населення. А зазначена цінова диспропорція, вкотре доводить, що ціни на тваринницьку продукцію в Україні занижені в рази.

Підвищення середньої врожайності вирощування олійних культур і, зокрема соняшнику, що найменше на 20-30% забезпечить зниження в середньостроковій перспективі негативного впливу кон'юнктури зовнішнього ринку на внутрішню цінову ситуацію, пов'язану зі зростанням глобального

попиту на рослинну олію, а також дозволить розширити експортні можливості галузі та вітчизняних переробних підприємств. Передусім нині потрібно впроваджувати у виробництво нові врожайні сорти й гібриди олійних культур із високим умістом олії та удосконалювати технології їх вирощування в напрямі інтенсифікації та дотримання науково обґрунтованих сівозмін.

На сучасному етапі розвитку для агропромислового виробництва України соя набуває також виключного значення як цінна білково-олійна культура, що має широкий спектр використання в кормовиробництві, харчовій та переробній промисловості і медицині, тому її виробництво на сьогоднішній день

знаходиться на досить високому економічно-ефективному рівні.

Ураховуючи зростаючі потреби світового ринку, Україна знаходить й усе більше утверджується на місці провідного експортера соєвих бобів, а, враховуючі, достатньо високі біржові ціни, це сприятиме збільшенню валютних надходжень. Збільшення кількості заводів з переробки сої дає

Україні можливість стати лідером не лише у виробництві сировини, але й готової продукції

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абсава Л. С. Формування глобального продовольчого ринку: АПК. – 2009 – № 5. – 127 с/
2. Автоматизація та роботизація - перспективи розвитку сільського господарства. URL: <https://www.kas32.com>
3. Аграрна агенція «Agrural» URL: agrural.com
4. Аграрне агентство АПК Інформ URL: <https://www.apk-inform.com>
5. Аграрне інформаційне агентство URL: agravery.com
6. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / [М. В. Присяжнюк, М. В. Зубеш, П. Т. Саблук та ін.] ; за ред. М. В. Присяжнюка, М. В. Зубця, П. Т. Саблука, В. Я. Месель-Веселяка, М. М. Федорова. – Київ : ННЦ ІАЕ, 2011. – 1008 с.
7. Баланс попиту та пропозиції основних олійних культур. URL: <https://proagro.com.ua>
8. Глобальний ринок олійних культур. URL: <http://agro-business.com.ua>
9. Галушко В.П., Міщенко І.А. Підготовка управлінських кадрів для агроформувань на основі інноваційних навчальних технологій: монографія /Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України, Навч.-наук. ін-т бізнесу. – К.: Компринт, 2012. – 309 с.
10. Декрет Кабінету Міністрів України "Про квотування і ліцензування експорту товарів (робіт, послуг)" від 25.01.1993 № 42 (Редакція станом на 29.11.2006)
11. Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
12. Димов О.М. Стан і тенденції розвитку виробництва сої в ринкових умовах. Економіка АПК.- 2009 № 1.- 102с.
13. Моргун Г.В. Концепція стратегічного управління експортно-імпортною діяльністю підприємства / Г. В. Моргун // Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки». – 2014 – № 2, том 1. – 235 с. – С. 71 – 77

14. Дусановський С.Л. Агропромисловий комплекс України в ринкових умовах : монографія. Тернопіль, 2015. – 174 с.

15. Закон про ринок землі №2178-10 від 10.10.2019р.

16. Закон України "Про єдиний митний тариф" від 05.02.1992 р. № 2097.

17. Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність" від 16.04.1991 р. №959-ХІІ.

18. Закон України „Про митний тариф України" від 5 квітня 2001 р. N 2371-III

19. Закон України № 2245-VIII від 21 грудня 2017 року

20. Звіт USDA: Огляд ринку олійних культур. URL: <https://agdex.gov.ua>

21. Зеленська О.О. Особливості формування регіонального споживчого ринку. Економіка АПК. – 2009. – № 11. – 110с.

22. Зіновчук Н.В. Деякі аспекти державного регулювання виробництва екологічно чистої сільськогосподарської продукції в Україні. Науковий вісник НАУ. – 2002. – №2. – 56с.

23. Зона вільної торгівлі Україна-ЄС – URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

24. Інформаційно-торгівельна система Oil world. URL: www.oilworld

25. Кернасюк Ю. Ринок сої: розвиток, тенденції і прогнози, 2017 URL: <http://agro-business.com.ua/>

26. Климюк Л. М. Методологічні засади формування маркетингової інфраструктури аграрного ринку. Методичні основи сучасного дослідження в аграрній економіці : матеріали Міжнар. наук.-теорет. конф., Житомир, 3-5 берез. 2005 р. – Житомир : Держ. агрокол. унт, 2005. – Ч. 1. – 116с.

27. Козик В. В., Панкова Л. А., Даниленко Н. Б. Міжнародні економічні відносини: Навчальний посібник. –Київ: Знання-Прес, 2005

28. Копитець Н. Г. Передумови формування ринкової системи збуту та реалізації сільськогосподарської продукції. Економіка АПК. – 2004. – № 6. – 125с

29. Косарева Т.В. Логістизація економіки АПК. Економіка АПК. – 2003 № 12. – 27с.

30. Лук'янова В. В. Економічний ризик : навчальний посібник – Київ: Академвидавництво, 2007. – 464 с.

31. Міжнародна зернова рада. URL: <https://igc.int>

32. Міністерство сільського господарства США URL: <https://www.usda.gov>

33. Огляд показників врожайності в Бразилії URL: <https://brazil.mfa.gov.ua>

34. Олійні культури: тенденції сьогодні URL: <http://agro-business.com.ua>

35. Павленчик Н. Ф. Формування та функціонування ринку сільськогосподарської продукції : монографія. – Львів, 2009. – 172 с.

36. Петрик А.В. Особливості формування транспортних систем в агропромисловому виробництві. Ринок послуг комплексних транспортних систем та прикладні проблеми логістики. – Київ: 2004. – 179с

37. Петриченко В.Ф. Виробництво та використання сої в Україні. Бісник аграрної науки. – 2008. - №3. – 27с.

38. Положення про форму зовнішньоекономічного договору від 21.09.2001р.

39. Про включення продукції виробничо-технічного призначення до Державного реєстру технічних засобів для агропромислового комплексу України від 29.12.2010р. №875

40. Про загрозу адміністративного регулювання олійного ринку. URL: <https://ukroilprom.org.ua>

41. Про оптові ринки сільськогосподарської продукції. Закон України . URL: <http://www.zakon1.rada.gov>

42. Про скорочення вирощування соєвих бобів. URL: <https://landlord.ua>

43. Ринок зернових та олійних культур. URL: <https://euralis.ua>

44. Ринок олійних — ріпак, соя, соняшник: уроки і очікування. URL: <https://latifundist.com>

45. Ринок сортів сої в Україні "Інфоіндустрія" 2018р. Жовтень: URL: <http://infoindustria.com.ua>

46. Саблук П. Т., Карич Д. Я., Коваленко С. Ю. Основи організації сільськогосподарського ринку. Київ : ІАЕ УААН, 2002. – 190 с.

47. Світовий ринок олійних культур URL: <https://a7d.com.ua>

48. Світовий ринок сої: як тенденції і хто головний? URL: <https://www.tdsv.com>

49. Статистика торгівлі для міжнародного бізнесу. URL: <https://www.trademap.org>

50. Статистична база даних аграрної продукції URL: <https://www.fao.org>

51. Тенденції та можливості виробництва олійних культур в Україні аналіз експорту олії. URL: <http://agro-business.com.ua>

52. Тимченко В. Соевий прорив. Пропозиція. – 2005. - №8-9. – 35с.

53. Тимченко В.Н., Пилипченко А.В., Сонець В.А. Соя – культура XXI століття/ Агроперспектива.- 2006 - № 10: 24с.

54. Торгова війна, африканська чума та поєдн. або як попри негаразди розвивається світовий ринок сої? URL: <https://agravery.com>

55. Торговельна війна США—Китай: торгувати не можна воювати? URL: <https://da.nifa.gov.ua>

56. Українська аграрна конфедерація. URL: <http://agroconf.org>

57. Фондова біржа EuroNext. URL: <https://www.euronext.com>

58. Функціонування аграрного ринку в умовах глобалізації економіки /

Сабдук П.Г., Булорус О.Г., Кваша С. М та ін. – Київ : ННЦ ІАЕ, 2009. – 56 с.

59. Юридична фірма DLF. URL: <https://dlf.ua>

60. Esfahani, A. Existence of solutions of a class of nonlinear nonlocal problems involving the potential (2019) Solitons and Fractals, 119p

НУБІП України

НУБІП України